

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ,
ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η οικονομική δραστηριότητα στην πόλη της Πρέβεζας κατά τη διετία 1952 – 1953 όπως εικονίζεται στο φύλλο της τοπικής εφημερίδας “Βήμα Πρεβέζης”

Κωνσταντίνος Μαζιώτης

Επιβλέπων: Εμμανουήλ Κούμας
Ιανουάριος 2025

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η οικονομική δραστηριότητα στην πόλη της Πρέβεζας κατά τη διετία 1952 – 1953 όπως εικονίζεται στο φύλλο της τοπικής εφημερίδας "Βήμα Πρεβέζης"

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών π.χ. στη Δημόσια Διοίκηση στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Κωνσταντίνος Μαζιώτης

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Εμμανουήλ Κούμας
Κυριάκος Ιακωβίδης
Λυκούργος Κουρκουβέλας

Ιανουάριος 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Όνομα επίθετο φοιτητή, έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.
Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος5

Εισαγωγή5

Ο ιδρυτής του "Βήματος Πρεβέζης" Νικήτας Τσουτσάνης6

Η Ελλάδα μετά την δεκαετή περιπέτεια8

Το εμπορικό λιμάνι της Πρέβεζας17

Οδικοί άξονες22

Αγροτική παραγωγή23

Διοικητική – Δικαστική οριοθέτηση του νομού27

Μεταπολεμική ανοικοδόμηση29

Σημαντικές προσωπικότητες της Πρέβεζας31

Συμπεράσματα33

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ35

Πρόλογος

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η εξέταση της οικονομικής ζωής και δραστηριότητας κατά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1950 στο νομό Πρέβεζας. Συγκεκριμένα το όλο φαινόμενο εξετάζεται μέσα από της δημοσιεύσεις της τοπικής εβδομαδιαίας εφημερίδας "Βήμα Πρεβέζης". Σε σχέση με την σκοπιμότητα της εργασίας αυτής, δηλαδή γιατί την Πρέβεζα και γιατί στις αρχές της δεκαετίας του 1950, ισχύουν τα εξής. Πέρα από το προσωπικό ενδιαφέρον του γράφοντος, καθότι έλκει την καταγωγή του από την μικρή και όμορφη πόλη στην είσοδο του Αμβρακικού κόλπου, εκτιμάται πως η συγκεκριμένη περιοχή προσφέρεται για μελέτη. Αποτελεί τυπικό δείγμα μεθοριακής πόλης που πριν την απελευθέρωση κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους είχε γνωρίσει μεγάλη οικονομική άνθιση, κατέχοντας θέση κλειδί στο διαμετακομιστικό εμπόριο ενώ η ένταξή της στο Ελληνικό Βασίλειο συνοδεύτηκε με μαρασμό και παρακμή. Επίσης, κατά την δεκαετή δοκιμασία της Κατοχής και του Εμφυλίου, η περιοχή και οι κάτοικοί της ταλαιπωρήθηκαν υφιστάμενοι τα όσα δεινά υπέστησαν αντίστοιχες περιοχές στην επικράτεια. Στα πλαίσια της εκπόνησης της εργασίας αυτής, μελετήθηκαν πρωτογενείς πηγές, δηλαδή ψηφιοποιημένα φύλλα του "Βήματος Πρεβέζης" που είναι διαθέσιμα για κάθε ενδιαφερόμενο χάρη στην άοκνη και πολύτιμη εργασία που καταβάλλεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους στο παράρτημα της Πρέβεζας. Επίσης, αξιοποιήθηκαν δευτερογενείς πηγές, όπως κατοπινά της υπό εξέταση εποχής άρθρα στον σημερινό πρεβεζάνικο τύπο και, βεβαίως, κάποια επιστημονικά βοηθήματα, απαραίτητα ώστε να δοθεί το πλαίσιο και η συγκυρία της εποχής. Ο γράφων οφείλει και απευθύνει θερμές ευχαριστίες στον κ. Σπύρο Σκλαβενίτη, Διευθυντή των ΓΑΚ Πρέβεζας χωρίς την βοήθεια του οποίου η πραγματοποίηση της εργασίας δεν θα ήταν δυνατή. Ακόμη, στον κ.Δημοσθένη Δόνο για τα καίρια και ουσιώδη σχόλιά του πάνω στη συγκέντρωση του υλικού. Επίσης στον κ.Νίκο.Δ. Καράμπελα για την παραχώρηση του άρθρου του σχετικά με τον εκδότη του "Βήματος Πρεβέζης". Τέλος, θερμές ευχαριστίες οφείλει ο γράφων στον κ.Μανόλη Κούμα για την εποπτεία της εκπόνησης της εργασίας.

Εισαγωγή

Η Πρέβεζα είναι πόλη λιμάνι στο άνοιγμα του κόλπου του Αμβρακικού. Λόγω της στρατηγικής της θέσης στο πέρασμα από την Αδριατική και το Ιόνιο προς τον ελλαδικό χώρο και τους εμπορικούς δρόμους στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, προκάλεσε το ενδιαφέρον τόσο των Οθωμανών όσο και της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας. Συνεπώς, η Πρέβεζα έχει υπάρξει υπό ενετική κατοχή (για έναν περίπου αιώνα) και υπό την κυριαρχία του σουλτάνου μέχρι την ενσωμάτωσή της στο Ελληνικό Βασίλειο ως συνέπεια των Βαλκανικών Πολέμων. Για αιώνες το λιμάνι της υπήρξε εξαιρετικά σημαντικό για το διαμετακομιστικό εμπόριο και η λειτουργία του υπήρξε πηγή πλουτισμού για όσους ασχολούνταν με το εμπόριο και τα ναυτιλιακά. Επίσης, στην πόλη δραστηριοποιούνταν τεχνίτες και ο πληθυσμός της αποτελούταν από επήλυδες που έλκυαν την

καταγωγή τους από την απέναντι πλευρά του στομίου του κόλπου, δηλαδή Ακαρνανία, αλλά και τα Ιόνια Νησιά, ιδίως από την Λευκάδα. Επίσης, πέρα από την ελληνόφωνη χριστιανική κοινότητα, υπήρχε η αντίστοιχη τουρκόφωνη μουσουλμανική, καθώς και αξιόλογη εβραϊκή. Στον μεσοπόλεμο, όπως ήταν φυσιολογικό, η οικονομική ζωή της πόλης επηρεάστηκε από τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το κράτος με τις συνέπειες της Μικρασιατικής Καταστροφής και της επακόλουθης ανταλλαγής πληθυσμών. Στον νομό υπάρχουν από τότε χωριά που δημιουργήθηκαν με την εγκατάσταση προσφύγων. Αλλά και στην ίδια την πόλη της Πρέβεζας υπάρχουν γειτονιές προσφύγων, απόγονοι των οποίων μέχρι σήμερα διατηρούν τις μνήμες τους, συνδιαμορφώνοντας την πολύχρωμη ταυτότητα της πόλης με τα ονόματά τους (πχ γειτονιά της Κοκκινιάς). Η ύπαιθρος της περιοχής έχει φιλοξενήσει νομάδες κτηνοτρόφους που ξεχειμώνιαζαν εκεί, μιας και στις εστίες τους στα ορεινά της Πίνδου ο χειμώνας ήταν και είναι δριμύς. Μιλάμε για Βλάχους και Σαρακατσάνους. Στον πόλεμο στην Αλβανία ο ντόπιος πληθυσμός συνέδραμε μαζικά, με σημαντικές απώλειες. Το λιμάνι της Πρέβεζας καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς και άργησε πολύ να επανέρθει σε κατάσταση τέτοια ώστε να είναι δυνατή η πλήρης αξιοποίησή του. Αυτό ακριβώς ήταν και εξακολουθεί να είναι αγκάθι στο πλευρό των περισσοτέρων Πρεβεζάνων, ίσως λόγω των παλαιότερων ευδόκιμων εποχών. Εξάλλου, η Πρέβεζα και η ευρύτερη περιοχή, όπως και ολόκληρη η Ήπειρος δοκιμάστηκε σκληρά, δυσανάλογα ίσως, από την δοκιμασία του Εμφύλιου σπαραγμού. Πολλές οι απώλειες τόσο σε φόρο αίματος, αλλά και σε καταστροφές φυσικές, ενώ, βέβαια, άφησε η αντιπαράθεση βαθιά σημάδια στον ψυχισμό των συμμετεχόντων.

Ο ιδρυτής του “Βήματος Πρεβέζης” Νικήτας Τσουτσάνης

Το 1914 ο Νικήτας Τσουτσάνης εξέδωσε την πρώτη μετελευθερωτική εφημερίδα της Πρέβεζας μετά την απελευθέρωση με τίτλο «Βήμα». Το «Βήμα» εκείνο δεν μέτρησε πολλά φύλλα. Επανέκαμψε το 1929 για τις τότε αυτοδιοικητικές εκλογές εκδιδόμενο μέχρι το τέλος της προεκλογικής εκστρατείας. Πάντως, έναν χρόνο αργότερα ξεκίνησε εκ νέου η έκδοση του "Βήματος" σε σταθερή βάση. Αυτή είναι τυπικά έστω η δεύτερη περίοδος έκδοσης της εφημερίδας που θα διαρκέσει μέχρι την έναρξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου το 1940. Όλο αυτό το διάστημα η εφημερίδα αρχικά θα ονομάζετε "Βήμα" για να μετονομαστεί περί το 1932-1933 σε "Βήμα Πρεβέζης". Επίσης, κατά την ίδια περίοδο θα εκδοθούν 480 περίπου φύλλα σε εβδομαδιαία βάση, με ημέρα κυκλοφορίας κατά βάση την Κυριακή, αν και κάποιες φορές υπήρξαν φύλλα που κυκλοφόρησαν εκτάκτως σε διαφορετικές μέρες μέσα στην εβδομάδα.[1]

Φυσικά, μέσα στην αναταραχή και τις δυσκολίες του Πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου, οι συνθήκες δεν ευνοούσαν καμία εκδοτική προσπάθεια, πόσο μάλλον, σε σταθερή βάση. Σε ό,τι

1 Νίκος Δ. Καράμπελας “Ο πρώτος εκδότης εφημερίδας στην Ελληνική Πρέβεζα Νικήτας Ι. Τσουτσάνης” Εφημερίδα Βήμα, Πρέβεζα φύλλο 23ης Μαρτίου 2023

αφορά στην περιοχή της Πρέβεζας κατά την περίοδο της Κατοχής υπήρχαν δύο πολυγραφημένα έντυπα, ο "Λαός" και το "Φως". Μετά την αποκατάσταση της ειρήνης στον τόπο ο ακούραστος Νικήτας Τσουτσάνης προχώρησε στην έκδοση νέου φύλλου του "Βήματος Πρεβέζης" τον Μάιο του 1951 διατηρώντας την αρίθμηση του φύλλου από εκεί που διακόπηκε το 1940. Στην μπροστινή σελίδα εκείνου του φύλλου δηλώνεται πως "η επανέκδοση της εφημερίδας, ύστερα από μακροχρόνια διακοπή, δεν σχετίζεται με καμμιά κομματική επιδίωξη και δεν πρόκειται να εξυπηρετήσει κανένα απολύτως κόμμα ή πρόσωπο, αλλά φιλοδοξεί όχι μόνο να προάγει τα ζωτικά συμφέροντα του τόπου, κατά τρόπο εντελώς ακομμάτιστο, αλλά και να προωθήσει την ανάπτυξη της πνευματικής ζωής του τόπου, ανοίγοντας πρόθυμα τις στήλες της, τόσο στους ντόπιους διανοούμενους όσο και σε κάθε συμπολίτη που θα ήθελε να εκθέσει τις προσωπικές του αντιλήψεις σχετικά με τα φλέγοντα ζητήματα της πόλης και του Νομού της Πρέβεζας". Για άγνωστο λόγο, το αμέσως επόμενο φύλλο κυκλοφορεί μετά από ένα χρόνο, τον Μάιο του 1952 και το "Βήμα Πρεβέζης" θα κυκλοφορεί δίχως διακοπή κάθε Δευτέρα, μέχρι να σταματήσει να εκδίδεται οριστικά τον Μάρτιο του 1963, τρεις μήνες πριν τον θάνατο του ιδρυτή και διευθυντή του "Βήματος Πρεβέζης" Νικήτα Τσουτσάνη.[2]

Σε ό,τι αφορά στην ίδια την εφημερίδα, το “Βήμα Πρεβέζης”, είναι γεγονός πως πρόκειται για την μακροβιότερη εφημερίδα που γνώρισε η περιοχή της Πρέβεζας. Κατά τη δεκαετία του 1990 ο Δημήτριος Κατσιπανέλης “αναβίωσε” την εφημερίδα η οποία έκτοτε δημοσιεύεται κάθε εβδομάδα ως “Βήμα της Πρέβεζας”. Υπό την έκδοση και διεύθυνση του αείμνηστου Νικήτα Τσουτσάνη, το “Βήμα Πρεβέζης” σαφώς προσπάθησε και σε ικανό βαθμό εκτιμάται ότι το κατόρθωσε να διατηρεί ενωτικό ρόλο απευθυνόμενο σε όλους τους Πρεβεζάνους δίχως διαχωρισμούς. Οπωσδήποτε, έμεινε πάντα εντός του πολιτικού φάσματος μεταξύ του Κέντρου και της Δεξιάς. Όπως, θα φανεί και στη συνέχεια, οι συντάκτες με τα κείμενα, τα ρεπορτάζ και γενικά τις παρεμβάσεις τους επιδιώχθηκε να έχουν ρόλο επικουρικό και συμβουλευτικό, στοχεύοντας στην ανάδειξη και, όποτε αυτό είναι δυνατό στην πρόταση λύσεων για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες στην καθημερινότητά τους. Κατά την υπό εξέταση περίοδο ακόμη δεν είχε ιδρυθεί η εφημερίδα “Αγών” του Ιωάννη Τάλαρρου, που αποτέλεσε κατά τη δεκαετία του 1955 – 1965 το αντίπαλο δέος του “Βήματος Πρεβέζης”. Ο “Αγών” ήταν στραμμένος σαφώς στον πολιτικό χώρο του Κέντρου, αφήνοντας, πιθανόν, στο “Βήμα” χώρο να κινηθεί στους αναγνώστες με προτίμηση στον χώρο που κάλυπτε ο Εθνικός Συναγερμός, αρχικά, και η Ε.Ρ.Ε. στη συνέχεια.[3]

2 ο.π.

3 Μανόλης Γ. Σεργής “ Η εφημερίδα «Αγών Πρεβέζης».Μέσον έκφρασης του «συγκρουσιακού κύκλου» των δεκαετιών 1950 και 1960 στην Πρέβεζα και την Ήπειρο, και άλλα στοιχεία της ταυτότητάς της” στο “Πρέβεζα Β΄ Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συμποσίου για την Ιστορία και τον Πολιτισμό της Πρέβεζας (16 – 20 Σεπτεμβρίου 2009) Τόμος 2ος” Μαρίνα Βρέλλη – Ζάχου και Χρήστος Σταυράκος (επιμ.) σελ. 531 – 556, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Δήμος Πρέβεζας και Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα 2010

Η Ελλάδα μετά την δεκαετή περιπέτεια

Η Ελλάδα υπέστη εξαιρετικά βαριά πλήγματα από τη δοκιμασία της Κατοχής και, κατόπιν, του Εμφυλίου. Έχει γίνει λόγος για απώλειες στο ύψος των δύο τρίτων περίπου του εθνικού πλούτου. Φυσικά, στα της οικονομίας επικρατούσε χάος. Ανεξέλεγκτος πληθωρισμός, ανταλλακτικό εμπόριο, ενώ και οι μισθωτοί αμείβονταν σε είδος. Οι πολίτες, εξάλλου, προμηθεύονταν τα απαραίτητα με τη χρήση δελτίου, ενώ οι μόνες συναλλαγές σε μορφή νομίσματος αφορούσαν χρυσές λίρες, που, προφανώς, είχαν αποθηκευτεί. Και πάλι, ο λαός υπέφερε από υποσιτισμό και το πρόβλημα της στέγασης ήταν οξύ. Βασικά αγαθά ήταν δυσεύρετα στην αγορά και το ίδιο ίσχυε και για τα καύσιμα. Από τη στιγμή που στην ουσία δεν υπήρχε επαρκής παραγωγή, δεν μπορούσαν να υπάρχουν και εξαγωγές. Γενικά, η επιβίωση ήταν εφικτή χάρη στο δελτίο τροφίμων και, κυρίως χάρη στην ξένη βοήθεια με την αρωγή του Ερυθρού Σταυρού και της UNRRA.[4]

Μετά τον πόλεμο - Κατοχή και Εμφύλιος - σημειώθηκε μεγάλο ρεύμα εσωτερικής μετανάστευσης. Μεγάλες μάζες ανθρώπων εγκατέλειψαν τις εστίες τους, με κατεύθυνση τα μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτό το φαινόμενο οφείλεται στις εκτεταμένες καταστροφές που σημειώθηκαν στην ύπαιθρο λόγω του πολέμου, που με τη σειρά τους προκάλεσαν φτώχεια και ανασφάλεια. Εξάλλου, τα ψυχικά τραύματα ως συνέπεια της βαρβαρότητας του πολέμου, καθώς και ο φόβος για κακόβουλες ενέργειες λόγω διαφορετικών πολιτικών φρονημάτων, οδήγησαν πολλούς ανθρώπους να αναζητήσουν άσυλο στην ανωνυμία των πόλεων. Τελικά, με την έναρξη της δεκαετίας του 1950, το κύριο ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης, πήρε κατεύθυνση στην Αθήνα.[5]

Παρόλα αυτά, είναι εντυπωσιακό ότι πολύ γρήγορα και μάλιστα παρά την διεξαγωγή του Εμφυλίου, οι οικονομικοί δείκτες, ιδίως στον τομέα της αγροτικής παραγωγής μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1940, έφτασαν στις τιμές που ίσχυαν κατά την προπολεμική περίοδο. Σαφώς πρόκειται για ένα θαύμα, που όμως, έχει την εξήγησή του. Τόσο λόγω των καταστροφών όσο εξαιτίας της ανάγκης να τραφεί ο πληθυσμός, ξεριζώθηκαν ρίζες σταφίδας, προκειμένου να καλλιεργηθούν δημητριακά. Άλλωστε, διόλου αμελητέα ήταν τα ποσά που δαπανήθηκαν μέσω της αμερικανικής βοήθειας, στην Ευρώπη γενικότερα και στην Ελλάδα ειδικότερα. Έτσι εξηγείται το πόσο γρήγορα ανέκαμψε η Ελλάδα.[6]

Η ξένη βοήθεια, όπως προαναφέρθηκε, είχε κρίσιμη σημασία για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Αμέσως μετά την Κατοχή, η UNRRA επενέβη παρέχοντας 454 εκ. περίπου δολάρια. Με αυτό το ποσό καλύφτηκαν οι βασικές ανάγκες των κατοίκων στα αστικά κέντρα. Επίσης,

4 Αντώνης Λιάκος "Ο ελληνικός 20ος αιώνας" σελ. 337 – 338, Πόλις, Αθήνα 2019
5 ο.π. σελ. 338
6 ο.π. σελ. 344 - 345

σημαντικό μέρος των χρημάτων επενδύθηκαν στην επανεκκίνηση των γεωργικών δραστηριοτήτων, ενώ υπήρξε μέριμνα στο να καταπολεμηθεί η ελονοσία. Από την άλλη, βοήθεια παρασχέθηκε και από το Ηνωμένο Βασίλειο. Από χρηματικής άποψης, δόθηκαν ποσά για την οικονομία και περισσότερο για τον εξοπλισμό του στρατού. Ωστόσο, το σημαντικότερο όφελος που προέκυψε ήταν η ίδρυση της Νομισματικής Επιτροπής. Αρκεί να αναφερθεί πως η επιτροπή αυτή έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην οικονομική πολιτική που ασκούσε κάθε κυβέρνηση, για δεκαετίες. Τέλος, η πιο σημαντική παροχή βοήθειας προήλθε από την αμερικανική βοήθεια, προϊόν η ίδια του Δόγματος Τρούμαν και του Σχεδίου Μάρσαλ. Από όλους του αποδέκτες αμερικανικής βοήθειας προς τη Γηραιά Ήπειρο, η Ελλάδα κατέστη ο έκτος μεγαλύτερος αποδέκτης. Υπολογίζεται ότι σε περίοδο πέντε ετών διοχετεύτηκαν στην Ελλάδα περί τα 700 εκ δολάρια.[7]

Ενώ η αμερικανική βοήθεια ήταν πλουσιοπάροχη, είναι γεγονός πως οι Αμερικανοί αξιωματούχοι δεν έτρεφαν εμπιστοσύνη στις ελληνικές αρχές. Εκεί οφείλεται η σύσταση και εγκαθίδρυση στην Ελλάδα της Αμερικανικής Αποστολής. Στον χώρο ευθύνης της βρισκόταν το εξωτερικό εμπόριο της χώρας, τα δημοσιονομικά καθώς και η νομισματική πολιτική. Είχαν τοποθετηθεί άνθρωποί της σε όλα τα υπουργεία και για τίποτε δεν μπορούσε να ληφθεί απόφαση δίχως να ζητηθεί η γνώμη των Αμερικανών συμβούλων.[8]

Πέρα από τον αγροτικό τομέα που επανήλθε, όπως προαναφέρθηκε, στους προπολεμικούς δείκτες, το ίδιο ισχύει γενικά για βασικούς τομείς της οικονομίας και το σημαντικότερο για το επίπεδο της διατροφής του πληθυσμού. Εξάλλου, οι κατεστραμμένες υποδομές, λόγου χάρη δρόμοι, βομβαρδισμένα λιμάνια και άλλες εγκαταστάσεις επισκευάστηκαν από τεχνικούς του αμερικανικού στρατού. Η προσπάθεια καταπολέμησης της ελονοσίας στέφθηκε με επιτυχία κάτι που ανακούφισε τους πληθυσμούς στην ύπαιθρο. Ωστόσο η σταθεροποίηση της οικονομίας δεν κατέστη εφικτή. Μεγάλος αριθμός ανθρώπων, θύματα του πολέμου επιβίωναν αποκλειστικά χάρη στην κρατική μέριμνα, με τη μορφή επιδομάτων ή με τον διορισμό στη δημόσια διοίκηση ως ανταμοιβή για όσους είχαν πολεμήσει και για μέλη των οικογενειών τους. Επομένως σημαντικό μέρος του ενεργού πληθυσμού απείχε από τις παραγωγικές εργασίες. Επιπλέον, η είσπραξη φόρων ήταν εξαιρετικά δυσχερής κάτι που στερούσε το κράτος από σημαντικά έσοδα. Το χειρότερο ήταν πως προκειμένου να εξασφαλιστεί ρευστότητα μόνη λύση ήταν η έκδοση νομίσματος με τις προφανείς πληθωριστικές παρενέργειες.[9] Σύμφωνα με τον Αντώνη Λιάκο "Η Ελλάδα χαρακτηριζόταν από αγροτική οικογενειακή οικονομία, βιομηχανική υστέρηση, υποαπασχόληση και αναλφαβητισμό. Ήταν οικονομία επιβίωσης, με μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, εκτεταμένη κρατική ανάμειξη,

7 ο.π. σελ 348
8 ο.π. σελ. 349
9 ο.π. σελ. 349 - 350

διεφθαρμένη και ανίκανη κρατική διοίκηση. Οι παράγοντες αυτοί δημιούργησαν ενδημική πολιτική αστάθεια και ένα κλίμα δυσμενές προς την οικονομική ανάπτυξη".[10]

Σε σχέση με τα όσα ίσχυαν πριν τον πόλεμο, η παραγωγή στον αγροτικό τομέα είχε μειωθεί σε ποσοστό 70%, ενώ οι κτηνοτρόφοι είχαν χάσει σχεδόν δύο στα τρία ζώα. Σε ό,τι αφορά στη βιομηχανική παραγωγή, η καταστροφή ήταν σχεδόν ολοκληρωτική, μιας και είχε απολεσθεί το φυσικό κεφάλαιο. Ταυτόχρονα πλέον δεν υπήρχε πρόσβαση σε πρώτες ύλες και, βέβαια, οι εμπορικοί οδοί είχαν διαταραχτεί πλήρως. Ως προς τις υποδομές τα πράγματα ήταν, επίσης, αποκαρδιωτικά. Σύμφωνα με την εκτίμηση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ το σύνολο των καταστροφών στη χώρα, σύμφωνα με υλικούς όρους, υπολογιζόταν σε ένα ή δύο δισεκατομμύρια προπολεμικά δολάρια. Από την άλλη, η ελληνική πλευρά ανέβαζε το σχετικό ποσό στα 15 δισεκατομμύρια προπολεμικά δολάρια.[11]

Από το 1944-45 και μέχρι το 1953, το κύριο ζητούμενο σε σχέση με τα οικονομικά του Κράτους ήταν να επανεκκινηθεί η παραγωγή και να ξανατεθεί σε λειτουργία η σύνδεση μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή. Όπως προαναφέρθηκε, στις αρχές της δεκαετίας του 1950 οι οικονομικές τιμές έφτασαν στα επίπεδα που ίσχυαν πριν τον πόλεμο. Μολαταύτα, ολόκληρη η περίοδος χαρακτηρίστηκε από ανεξέλεγκτο πληθωρισμό, συνεχή υποτίμηση του νομίσματος και καταφυγή του κοινού στην απόκτηση χρυσών λιρών. Το παράδοξο - και προβληματικό - ήταν ότι η εντός των συνόρων αξία της δραχμής δεν ταυτιζόταν με την εξωτερική ισοτιμία της. Η υποτίμηση της στερλίνας και του φράγκου κατά το 1949 δεν βοήθησε την κατάσταση. Η δραχμή υποτιμήθηκε εκ νέου αλλά όχι και ως προς την αγοραστική δυνατότητα. Αυτό το διάστημα καταβαλλόταν σκληρές προσπάθειες για την διατήρηση μιας κάποιας ισορροπίας σε ό,τι αφορούσε στο ισοζύγιο πληρωμών που, αφενός κατέστη δυνατό με τεχνητά μέσα αφετέρου δεν έπαυε να παρουσιάζει έλλειμμα. Η διατήρηση της εισαγωγής τροφίμων ήταν απαραίτητη καθώς η εσωτερική αγορά παρουσίαζε ελλείψεις. Για τούτο το έλλειμμα σε μεγάλο βαθμό το κάλυπτε η αμερικανική βοήθεια.[12]

Προβληματική ήταν η κατάσταση και στα τραπεζικά καθώς δεν υπήρχαν αποταμιεύσεις, ρευστό ή πιστωτική δυνατότητα. Από το 1946 μέχρι το 1950 το τραπεζικό σύστημα βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Νομισματικής Επιτροπής. Δεδομένου ότι το σύστημα είχε πια σταθεροποιηθεί, η Τράπεζα της Ελλάδας ήταν πια κυρίαρχη, ενώ όλες οι εμπορικές τράπεζες βρίσκονταν υπό τον έλεγχό της, εξαρτώμενες από αυτήν, συμπεριλαμβανομένης, οπωσδήποτε, της Εθνικής Τράπεζας.[13]

10 ο.π. σελ. 351
11 Μιχάλης Ψαλιδόπουλος "Επιτηρητές σε απόγνωση" σελ. 19, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις Αθήνα 2013
12 ο.π. σελ. 29-30
13 ο.π. σελ. 30

Όλο το διάστημα μέχρι το 1953, οπότε και άρχισε να ελαττώνεται η αμερικανική βοήθεια, ίσχυε έλεγχος των εισαγωγών με ποσοτικούς περιορισμούς, προφανώς για να τονωθεί η εθνική αγορά αλλά και για να κρατηθεί η ισορροπία στο ισοζύγιο. Παρόλα αυτά δεν έλειψαν σκάνδαλα, αντεγκλήσεις κλπ κάτι που οφειλόταν σε προβληματικό διοικητικό έλεγχο. Ενώ υπήρχαν διατάξεις περιορισμού του συναλλάγματος, υπήρχαν κάτοχοι συναλλάγματος - με τον ένα ή τον άλλο τρόπο - που κάπως κατόρθωναν και παρουσίαζαν χαρτιά, "αποδεικτικά συναλλάγματος" με αποτέλεσμα να δένονται τα χέρια των αρχών. Κυρίως εισαγόταν αλεύρι, καύσιμες ύλες (πετρέλαιο, άνθρακας κλπ) και ζάχαρη. Επίσης, η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος κάλυπτε τις αγροτικές ανάγκες, παρέχοντας στους δικαιούχους που είχαν απευθυνθεί σ' εκείνη, λιπάσματα, ζώα κ.λ.π. Χαρακτηριστικό είναι πως καθ' όλη την περίοδο της ανοικοδόμησης, ο κύριος εισαγωγέας ήταν το ελληνικό δημόσιο ώστε να καλυφθούν κάθε είδους ανάγκες (ακόμη και για υδροηλεκτρικούς σταθμούς).[14]

Αναντίρρητα η αγροτική παραγωγή κινούταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Βασική προτεραιότητα αποτελούσαν τα σιτηρά, κάτι που, βέβαια, ίσχυε και κατά τη δεκαετία του 1930. Γάλα, βαμβάκι φρούτα και άλλα παρόμοια αγαθά απέδιδαν εξαιρετικά χαμηλά. Κάτι τέτοιο δεν ίσχυε στην ελαιοπαραγωγή όπου οι προσπάθειες των αγροτών απέδιδαν σαφώς περισσότερο. Στον βιομηχανικό κλάδο κάποια απασχόληση υπήρχε στην κλωστοϋφαντουργία, στα τρόφιμα και στην παραγωγή ενδυμάτων και υποδημάτων. Ακόμη, αξιόλογες επιδόσεις σημειωνόταν στα μέταλλα και στη χημική βιομηχανία. Το ίδιο ίσχυε στην παραγωγή τσιμέντου, ξυλείας, χαρτιού και στην επιπλοποιεία. Φυσικά, ανάγκη μεγάλης φροντίδας υπήρχε στην δημόσια υγεία, στην εκπαίδευση, στις οικοδομές κ.λ.π. Προφανώς για όλα αυτά ήταν απαραίτητη η παροχή βοήθειας από το εξωτερικό.[15]

Εξέχουσα προσωπικότητα από ελληνικής πλευράς κατά τη συγκεκριμένη περίοδο πρέπει να θεωρηθεί ο Κυριάκος Βαρβαρέσος, αντιπρόεδρος, με εκτεταμένες αρμοδιότητες, της κυβέρνησης. Καταρχάς κατέβαλε προσπάθειες να θέσει κάποιους κανόνες στον τρόπο με τον οποίο διατίθετο η βοήθεια που παρείχε η UNRRA. Ακόμη, είχε ως στόχο να θέσει υπό τον έλεγχο του κράτους την ιδιωτική πρωτοβουλία στην οικονομία, μιας και η τελευταία, μετά την αποχώρηση των κατοχικών δυνάμεων δρούσε αχαλίνωτη. Προσπάθησε να μειωθούν οι τιμές, να συγκρατηθούν οι κρατικές δαπάνες, ενώ επέβαλε έκτακτη φορολογία σε βιομήχανους και εμπόρους. Οι τιμές έπεσαν για μικρό διάστημα, αλλά τελικά τα πράγματα δεν πήγαν καλά. Ο Βαρβαρέσος δεχόταν κριτική τόσο από δεξιά όσο και από αριστερά, μάλιστα δέχτηκε και προσωπικές επιθέσεις, ενώ χρειάστηκε να αντιμετωπίσει απεργίες και εξαφάνιση αγαθών από την αγορά. Συνεπώς, οι προσπάθειές του οδηγήθηκαν σε αποτυχία και ο ίδιος στην παραίτηση.[16]

14 ο.π. σελ. 30
15 ο.π. σελ. 30-31
16 ο.π. σελ 31-32

Στην Ελλάδα η εμπειρία της μεταξικής δικτατορίας και οι περιχαρακωμένοι οδοί αντίστασης στις κατοχικές δυνάμεις είχαν ως αποτέλεσμα να μην έχουν καμία διάθεση συναίνεσης ή έστω ενός έντιμου συμβιβασμού μεταξύ τους τα ξεχωριστά πολιτικά στρατόπεδα. Φυσικά, αυτή η κατάσταση καθιστά μία παραδοξότητα τη συμφωνία της Καζέρτας τον Σεπτέμβριο του 1944. Η κατάσταση την οποία κλήθηκε να αντιμετωπίσει μετά την απελευθέρωση η κυβέρνηση εθνικής ενότητας, απαιτούσε εξαιρετικές ικανότητες και σαφείς στόχους σχετικά με την οικονομία. Το ΕΑΜ εντούτοις είχε περιοριστεί σε γενικές και μάλλον αόριστες διακηρύξεις σχετικά με την επαύριο της αποχώρησης του κατακτητή. [17]

Είναι γεγονός πως τα στελέχη του έδιναν έμφαση στον πολιτικό αγώνα και δεν διατυπώθηκε κάποια άποψη που να αφορά την πολιτική στον οικονομικό τομέα. Οπωσδήποτε, η κυβέρνηση του βουνού πρωτύτερα είχε προχωρήσει στην κυκλοφορία χρήματος με κάλυψη το απόθεμα σε σιτάρι ή ανθρωποώρες εργασίας, αλλά αυτό δεν ήταν παρά μεμονωμένη ενέργεια που δεν είχε συνέχεια. Στη σύσκεψη του Λιβάνου δε συζητήθηκε το ζήτημα της οικονομίας, παρά μόνο τονίστηκε η ανάγκη να ζητηθεί οικονομική βοήθεια από τους συμμάχους.[18]

Ο Τζ. Πάτερσον, οικονομολόγος με άμεση γνώση της τότε κατάστασης της ελληνικής οικονομίας, επισημαίνει ότι "Οι Έλληνες αρμόδιοι και οι συμμαχικές στρατιωτικές δυνάμεις μην έχοντας προσεκτικά διατυπωμένα σχέδια, κοίταζαν χωρίς ελπίδα το χάος". Η αλήθεια είναι όμως, πως αυτή η άποψη είναι, ίσως, υπερβολική. Υπήρχαν από την πλευρά και των Ελλήνων ειδικών και απόψεις και ιδέες. Δυστυχώς όμως, δεν εύρισκαν συνολική απήχηση και στην πράξη ποτέ δεν εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο κάποιου μακροχρόνιου στρατηγικού πλάνου για τον απλό λόγο ότι δεν γινόταν δεκτά από τους φορείς της πολιτικής εξουσίας.[19]

Ο Γ. Παπανδρέου, πρωθυπουργός της κυβέρνησης, εμπιστευόταν περισσότερο τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ξενοφώντα Ζολώτα ο οποίος μέχρι τότε ήταν αφοσιωμένος στο ακαδημαϊκό του έργο. Τον καιρό της Κατοχής ήταν μέλος της "Σοσιαλιστικής Ένωσης" μαζί με τον Παπανδρέου και τον Α. Αγγελόπουλο καθώς και τον Κ. Καραμανλή. Ο Ζολώτας κατέθεσε τις προτάσεις του σχετικά με την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας σε γραπτή μορφή το Σεπτέμβριο του 1944. Οι ιδέες του Ζολώτα διαμορφώθηκαν βάσει του πώς αντιλαμβανόταν ο ίδιος την τότε τρέχουσα ελληνική πραγματικότητα. Σύμφωνα με την άποψή του, δεδομένου του ότι δεν υπήρχε δημόσια διοίκηση που να είναι αξιόπιστη και να είναι σε θέση να φέρει σε πέρας την

17 Μιχάλης Ψαλιδόπουλος "Οικονομολόγοι και οικονομική πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα" σελ. 261, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2010
18 ο.π. σελ. 261
19 ο.π. σελ. 261 - 262

ανασυγκρότηση του κράτους, έπρεπε να αφεθεί η ελεύθερη αγορά να δράσει μόνη της. Με αυτό τον τρόπο, υποστήριζε ότι θα διαμορφωνόταν η σωστή ισοτιμία του νέου νομίσματος σε σχέση με το συνάλλαγμα. Βασική πρόταση του Ζολώτα ήταν να διοχετεύσει η κεντρική τράπεζα χρυσές λίρες στην αγορά, καθώς ανέμενε ότι οι πωλήσεις και οι αγορές των χρυσών λιρών θα διαμόρφωναν την αξία της νέας δραχμής.[20]

Η αλήθεια είναι πως η σκέψη του Ζολώτα δεν ήταν αβάσιμη. Η απόλυτη καταστροφή των παραγωγικών δυνατοτήτων καθώς και η εκμηδένιση της αξίας της δραχμής κατά την περίοδο της Κατοχής ήταν γεγονότα αναντίρρητα. Επομένως η ανασυγκρότηση θα έπαιρνε χρόνο. Η απουσία παραγωγής και διοικητικού μηχανισμού σήμαινε ότι δεν υπήρχε φορολογική βάση, άρα δεν θα υπήρχαν έσοδα. Άλλωστε ο λαός πάλευε ακόμα για την βιολογική του επιβίωση. Επομένως, θα ήταν παράλογο να απαιτηθεί συνέπεια σε φορολογικές υποχρεώσεις και ορθή λογική στις συναλλαγές. Στην οικονομική ζωή κυριαρχούσαν οι συναλλαγές με ανταλλαγή προϊόντων και ο αγώνας για διατήρηση αποθεμάτων. Ήταν μια πραγματικότητα την οποία οι υπεύθυνοι για την οικονομική πολιτική όφειλαν να λάβουν υπόψη. Επομένως ο Ζολώτας πρότεινε αντί να εισαχθεί μια νέα δραχμή, δηλαδή νέο νόμισμα με καινούργια ισοτιμία, να στραφούν οι προσπάθειες να τεθεί σε λειτουργία ξανά η παραγωγική δραστηριότητα στην επικράτεια. Αργότερα, με τους κατάλληλους χειρισμούς, έχοντας πλέον μια βάση υποστήριξης θα ήταν δυνατό να τεθεί σε κυκλοφορία το νέο νόμισμα με τον κατάλληλο τρόπο. Ο Ζολώτας πίστευε ότι με αυτή την τακτική θα εξασφαλιζόταν η πολύτιμη σταθερότητα της αξίας του νομίσματος, καθώς το κράτος θα είχε τη δυνατότητα να εγγυηθεί πλήρως την κάλυψη της αξίας της νέας δραχμής σε συνάλλαγμα και χρυσό. Επιπλέον, θα επιτρεπόταν η ελεύθερη μετατρεψιμότητα. Αυτή η τελευταία ήταν τότε παγκόσμια πρωτοτυπία. Αλλά, σύμφωνα πάντοτε με τον Ζολώτα, θα βελτίωνε την ψυχολογία των συναλλασσόμενων. Επίσης, δεδομένου του ότι θα είχε διάρκεια και αναμένοντας την εισαγωγή και τη διοχέτευση στην αγορά εμπορεύσιμων αγαθών, θα εξασφαλιζόταν οικονομική άνοδος δίχως παρενέργειες. [21]

Η κυβέρνηση εθνικής ενότητας δέχτηκε τις προτάσεις Ζολώτα και τον διόρισε Συνδιοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος. Παρόλα αυτά, τον Γενάρη περίπου του 1945 ο Ζολώτας υπέβαλε την παραίτησή του. Μέχρι πρόσφατα, η ιστορική έρευνα απέδιδε την παραίτησή του κατά κύριο λόγο στα Δεκεμβριανά. Κάτι τέτοιο όμως, είναι μάλλον υπερβολικό, αν όχι εσφαλμένο. Το ΕΑΜ επίσημα στήριζε την πολιτική Ζολώτα. Υπουργός Οικονομικών ήταν ο καθηγητής Α. Σβώλος που είχε υπηρετήσει ως επικεφαλής της ΠΕΕΑ. Επιπλέον, μαζί με τον Ζολώτα την θέση του υφυπουργού Οικονομικών μοιραζόταν ο Α. Αγγελόπουλος, άλλοτε μέλος της κυβέρνησης του βουνού. Για όλους τους παραπάνω λόγους στα τέλη του 1944 ουσιαστικά δεν ασκούνταν κριτική

20 ο.π. σελ. 263 - 264
21 ο.π. σελ. 264 - 265

για την οικονομική πολιτική που εφαρμοζόταν. Εξάλλου, δεν θα ήταν λάθος να υποστηριχθεί ότι η Αριστερά, έχοντας κάνει πίσω πολιτικά ήδη στον Λίβανο, λογικά δεν θα μπορούσε να έχει ουσιαστική συμβολή στην οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας. Η παραίτηση του Ξενοφώντα Ζολώτα οφειλόταν στην αποτυχία της πολιτικής που προσπάθησε να εφαρμόσει.[22]

Στην Αμερικανική Αποστολή πρέπει να πιστωθούν σημαντικές επιτυχίες στην προσπάθεια της ανοικοδόμησης. Καταρχάς προωθήθηκαν νέες καλλιέργειες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Φθιώτιδας, παράδειγμα που χαρακτηρίζει αντίστοιχες περιπτώσεις και σε άλλες περιοχές. Συγκεκριμένα, στην Αθύλη, κοντά στον ποταμό Σπερχειό, αφού βρέθηκαν κατάλληλα εδάφη, δόθηκαν κίνητρα στους κατοίκους της περιοχής να καλλιεργήσουν ρύζι. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν σε όλη την επικράτεια ήταν εντυπωσιακά. Η παραγωγή ρυζιού επταπλασιάστηκε, φτάνοντας στο σημείο όχι μόνο να καλύπτει τις ανάγκες του πληθυσμού σε ρύζι, αλλά να είναι σε θέση να εξάγει σημαντικές ποσότητες. Χαρακτηριστικά, ενώ η χώρα το 1938 παρήγαγε 9 χιλιάδες τόνους ρύζι, το 1953 έφτασε να παράγει 66 χιλιάδες τόνους και το 1954 90 χιλιάδες.[23]

Εξίσου σημαντικό επίτευγμα αποτέλεσε ο εξηλεκτρισμός της χώρας. Αποκαταστάθηκε το πριν τον πόλεμο υφιστάμενο δίκτυο αρκετών επιχειρήσεων παραγωγής και παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Αργότερα, αυτές οι εταιρίες εθνικοποιήθηκαν εντασσόμενες στο δίκτυο της ΔΕΗ. Την ίδια στιγμή κατορθώθηκε να αποκατασταθούν οι υποδομές, δηλαδή το οδικό δίκτυο, αεροδρόμια, λιμάνια, καθώς και οι γέφυρες, ο σιδηρόδρομος κλπ. Εξάλλου, επιτυχίες σημειώθηκαν και στο φλέγον οικιστικό ζήτημα. Οπωσδήποτε, μνεία πρέπει να γίνει στην αποκατάσταση της λειτουργίας του Ισθμού της Κορίνθου. Το έργο αυτό όπως και τα αντίστοιχα για την αποκατάσταση των μεγάλων λιμανιών της χώρας, πραγματοποιήθηκαν από το Σώμα Μηχανικού των ΗΠΑ ενώ απασχολήθηκαν 12.131 ντόπιοι εργάτες.[24]

Γενικά η ελληνική γεωργία βελτιώθηκε χάρη στην εισαγωγή μηχανών στην παραγωγή, χάρη σε εγγειοβελτιωτικές εργασίες, αποξηράνσεις λιμνών, αρδευτικά έργα, νέους τρόπους φροντίδας των ζώων και ζωοτροφών κ.α. Όλα αυτά θα πρέπει να αποδοθούν στον Αμερικανό Brice Mace, ο οποίος υπήρξε βασικός υπεύθυνος για κάθε καινοτομία στην τοπική γεωργία, στην ανάπτυξη των προϊόντων, στα λιπάσματα καθώς με τη φροντίδα του αξιοποιήθηκαν δυνατότητες που προσέφεραν προγράμματα του υπουργείου Γεωργίας των ΗΠΑ.[25]

22 ο.π. σελ. 265
23 Μιχάλης Ψαλιδόπουλος "Επιτηρητές σε απόγνωση" σελ. 58, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2013
24 ο.π. σελ. 58 - 59
25 ο.π. σελ. 59

Τα στελέχη με τα οποία ήταν επανδρωμένη η αμερικανική αποστολή στην Ελλάδα, ήρθαν έχοντας προς αξιοποίηση αρχικά ένα σημαντικό απόθεμα ύψους 300 εκατομμυρίων δολαρίων. Με αυτό το ποσό ως βάση κινήθηκαν κατά την κρίση τους παρεμβαίνοντας όπου έκριναν ότι ήταν αναγκαίο. Καλώς ή κακώς, μάλλον αναπόφευκτα όσο διαρκούσε ο Εμφύλιος, σημαντικό μέρος του αποθέματος της αμερικανικής αποστολής διατέθηκε σε στρατιωτικές δαπάνες. Οι ιθύνοντες της αποστολής σχεδίαζαν πλάνα για επενδύσεις που θα έβρισκαν γόνιμο έδαφος μετά τον τερματισμό του Εμφυλίου. Δέχονταν ως δεδομένο ότι μετά το πέρας της περιπέτειας αυτής, η κατάσταση θα εξομαλυνόταν και μαζί η οικονομία θα σταθεροποιούταν. Συνεπώς, η ανάπτυξη θεωρούταν σίγουρη και προς την επίτευξη αυτού του στόχου εργάζονταν άπαντες. Μάλιστα τον Αύγουστο του 1949, οπότε τερματίστηκαν οι εχθροπραξίες με την επικράτηση του Εθνικού Στρατού, άρχισαν να διατυπώνονται σκέψεις σε σχέση με το πως θα δραστηριοποιούταν στο εξής τα μέλη της αποστολής. Εκεί, ίσως, να οφειλόταν η ανοχή της αποστολής σε ανορθόδοξες πρακτικές της ελληνικής κυβέρνησης ως προς την οικονομία, λόγου χάρη στην πώληση χρυσών λιρών από την Τράπεζα της Ελλάδος. Όλα αλλάζουν με τον πόλεμο στην Κορέα, όπου οι ΗΠΑ χρειάστηκε να στρέψουν πόρους στην εκεί πολεμική προσπάθεια. Ήδη το φθινόπωρο καθίσταται σαφές ότι η αμερικανική βοήθεια θα μειωθεί. Υπό αυτές τις συνθήκες ανορθόδοξες πρακτικές, όπως η πώληση χρυσών λιρών, τερματίζονται. Η αρχική αισιοδοξία και σιγουριά για την επιτυχία της αποστολής στην Ελλάδα έχει προ πολλού εξαφανιστεί. Αναζητούνται δραστικά μέτρα. Το 1951 τίθεται σε εφαρμογή το πρόγραμμα σταθεροποίησης και στο τραπέζι πέφτουν προτάσεις όπως να υποτιμηθεί - για πολλοστή φορά - το νόμισμα ή ακόμα και να εισαχθεί νέο. Προσπάθειες όπως εκείνη του Γεώργιου Καρτάλη, να εξυγιανθούν τα οικονομικά του κράτους με τρόπο που θα οδηγούσε την χώρα μακριά από εξάρτηση από τρίτους, απέτυχαν. Εν τέλει το 1953 η δραχμή υποτιμήθηκε και ενώ οι προβλέψεις ήταν δυσοίωνες, η μεταρρύθμιση πέτυχε, η οικονομία σταθεροποιήθηκε και η ανάπτυξη ακολούθησε.[26]

Όπως προαναφέρθηκε, όταν εγκαταστάθηκε η αμερικανική αποστολή στην Ελλάδα, ήταν διάχυτη η αισιοδοξία σχετικά με τις ελληνικές προοπτικές για ανάπτυξη. Παρόλα αυτά, μέχρι τη νομισματική μεταρρύθμιση του Σπύρου Μαρκεζίνη, ο πληθωρισμός κάλπαζε γεμίζοντας απαισιοδοξία τους Αμερικανούς απεσταλμένους. Είναι αυτονόητο ότι το ανοιχτό τότε μέτωπο, λόγω του Εμφυλίου, καθιστούσε το έδαφος αφιλόξενο για επενδύσεις. Επίσης, όπως πάλι προαναφέρθηκε, αρκετοί εκμεταλλεύονταν την κυκλοφορία χρυσών λιρών και το συνάλλαγμα για προσωπικό όφελος. Τέλος, οι Έλληνες μεγάλοι επιχειρηματίες ενδιαφέρονταν μόνο για λύσεις με άμεσο αποτέλεσμα. Αξίζει να σημειωθεί η αναφορά του Πολ Α. Πόρτερ ο οποίος καταφέρεται εναντίων των Ελλήνων πολιτικών

26 ο.π. σελ. 139 - 140

και των Ελλήνων κεφαλαιούχων ήδη από το 1947. Η συγκεκριμένη άποψή του σταδιακά έγινε αποδεκτή από όλους τους Αμερικανούς επιβλέποντες.[27]

Στον κύκλο των Αμερικανών επιτηρητών υπήρχαν διάφορες τάσεις σχετικά με το ποια στρατηγική θα έπρεπε να ακολουθηθεί, ποιον δρόμο θα έπρεπε να ακολουθήσει η ελληνική οικονομία. Η κυρίαρχη τάση, στην αρχή τουλάχιστον, ήταν εκείνη σύμφωνα με την οποία κρινόταν αναγκαία η εκβιομηχάνιση. Κατά συνέπεια, προκρινόταν μεταρρυθμίσεις με στόχο να αυξηθεί η παραγωγή και να γίνουν επενδύσεις ώστε να κτιστούν υποδομές κατάλληλες και να δοθούν κίνητρα για την ενίσχυση συγκεκριμένων παραγωγικών κλάδων. Παρόλα αυτά, στην αλλαγή της δεκαετίας, η τάση αυτή υποχώρησε και επικράτησε μια άλλη σύμφωνα με την οποία οι προσπάθειες έπρεπε να επικεντρωθούν στη σταθεροποίηση της οικονομίας και του νομίσματος και στη συγκράτηση των τιμών στην αγορά. Επιπρόσθετα, πάρθηκαν μέτρα για μείωση των δαπανών και μαζί του ελλείμματος του προϋπολογισμού.[28]

Αυτή την ευθύνη την ανέλαβε ο Γεώργιος Καρτάλης. Είχε σπουδάσει φυσικές επιστήμες στη Ζυρίχη και νομικά στη Γερμανία – σε διδακτορικό επίπεδο. Επιπλέον, σπούδασε οικονομικά για δύο χρόνια στο London School of Economics και για σύντομο διάστημα στο Κίελο, πάλι στη Γερμανία. Αγωνιζόταν για την εθνική συμφιλίωση και παράλληλα προσέβλεπε σε ένα ελληνικό κράτος ανεξάρτητο από παρεμβάσεις ξένων κρατών. Αντιλαμβανόταν ότι όσο συνεχιζόταν η αμερικανική οικονομική βοήθεια, οι κυβερνώντες θα ήταν σταθερά εκτεθειμένοι σε εκβιασμούς και πιέσεις. Έτσι, όταν ανακοινώθηκε η μείωσή της, ενώ πολλοί αντιδρούσαν αρνητικά, ο ίδιος το είδε σαν μια ευκαιρία να σταθεί η ελληνική οικονομία στα πόδια της. Είχε ήδη αποδείξει με την πορεία του πως δεν δίσταζε να δυσαρεστήσει προκειμένου να ακολουθήσει τον, κατά τη δική του εκτίμηση, σωστό δρόμο. Ενώ ξεκίνησε ως μοναρχικός στις τάξεις του Λαϊκού Κόμματος, πριν τον πόλεμο στράφηκε στην Κεντροαριστερά. Το 1950, διατηρώντας το χαρτοφυλάκιο του υπουργείου Οικονομικών εισήγαγε την φορολογία εισοδήματος. Από το 1951 μέχρι το 1952 ως υπουργός Συντονισμού υπό τον Νικόλαο Πλαστήρα είχε ως στόχο να αντιμετωπίσει τον πληθωρισμό. Στόχευσε στον έλεγχο των δαπανών εκτιμώντας πως με ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς θα ερχόταν η σταθερότητα που τόσο είχε ανάγκη η χώρα. Το πρόβλημα, φυσικά, ήταν πως ο Καρτάλης δεν διέθετε τον απαραίτητο χρόνο. Καμία από τις κυβερνήσεις Πλαστήρα δεν κατόρθωσε να εξαντλήσει τετραετία. Στις εκλογές του 1952 ο Ελληνικός Συναγερμός του Αλέξανδρου Παπάγου, ενισχυμένος από δυσαρεστημένους πρώην ψηφοφόρους του Κέντρου αλλά και από ένα εξαιρετικά ευμενές πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα, θριάμβευσε. Οι κόποι του Γεώργιου Καρτάλη, τελικά,

27 ο.π. σελ. 140
28 ο.π. σελ. 140 - 141

ωφέλησαν την επόμενη κυβέρνηση και τον Σπύρο Μαρκεζίνη που χάρη σε αυτούς μπόρεσε και εφάρμοσε τη νομισματική του μεταρρύθμιση.[29]

Το εμπορικό λιμάνι της Πρέβεζας

Στο φύλλο της 13ης Αυγούστου 1952 αναδημοσιεύεται άρθρο της εφημερίδας "Ηπειρωτικόν Μέλλον" η οποία εκδίδεται στην Αθήνα. Το άρθρο αυτό αποτελεί παρουσίαση στοιχείων σχετικών με την εμπορική δράση στην Ήπειρο και το λιμάνι της Πρέβεζας. Μάλιστα, ο υπεύθυνος για την αναδημοσίευση αυτή ενημερώνει τους αναγνώστες ότι την ανταπόκριση αυτή "η εφημερίς μας υιοθετεί πλήρως". Επιπλέον, δηλώνεται ότι στο υπό αναδημοσίευση άρθρο περιέχονται "στοιχεία αδιάσειστα" σχετικά με την αδικαιολόγητη, κατά τον ίδιο, απομάκρυνση του κύριου εμπορικού δρόμου από το πρεβεζάνικο λιμάνι. Τέλος, πριν την παράθεση του υπό αναδημοσίευση άρθρου, δηλώνεται πως πρόθεση του "Βήματος" είναι να ανακινηθεί το ζήτημα του λιμανιού φτάνοντας στους αρμόδιους και πως είναι ισχυρή η πεποίθηση ότι η προσπάθεια αυτή δεν είναι μάταιη.[30]

Στην ανταπόκριση του "Ηπειρωτικού Μέλλοντος" ευθύς εξαρχής τονίζεται πως προπολεμικά "ο λιμήν της Πρεβέζης ήτον το μοναδικόν επίνειον της Ηπείρου"[31] και ότι αποτελούσε το σημείο από το οποίο περνούσαν όλοι οι εμποροπεταφορείς. Στη συνέχεια, δηλώνεται ότι μετά την πολεμική δοκιμασία το λιμάνι εγκαταλείφθηκε, "προς ζημίαν του καταναλωτικού κοινού και της καταβομβαρδισμένης πόλεως".[32] Ισχυρίζεται ότι εάν προτιμιόταν η Πρέβεζα για την μεταφορά των εμπορευμάτων αντί για τον αυτοκινητόδρομο, τα εμπορεύματα θα κόστιζαν φθηνότερα κατά 150.000 δραχμές τον τόννο. Εκτός τούτων, ισχυρίζεται ο συντάκτης ότι θα ωφελούταν και η "Εθνική Οικονομία" μιας και θα περιοριζόταν η κατανάλωση σε καύσιμα, ανταλλακτικά, λάστιχα κλπ και θα ενισχυόταν το τοπικό εργατικό δυναμικό (λιμενεργάτες, αχθοφόροι, καραγωγείς κλπ). Ακόμη, αφήνεται να εννοηθεί πως η προτίμηση στην Πρέβεζα εκτός του ότι συμφέρει οικονομικά, αποτελεί και κοινωνική ανάγκη. Συγκεκριμένα, ο συντάκτης γράφει "Η Πρέβεζα, πρέπει να ληφθή υπ' όψιν, ότι είναι όχι μόνον για τις άσχημες ημέρες του πολέμου, λόγω του λιμανιού της, αλλά και τώρα η προτίμησις όλων πρέπει να στραφεί προς το λιμάνι της, εφωδιασμένον και με δύο γερανούς, μια άλλως τε συντείνει και στη φθηνότερη μεταφορά, γεγονός που ωφελεί τους πτωχότερους".[33] Λίγο πριν κλείσει το εν λόγω άρθρο, δίνεται ένα παράδειγμα ώστε να καταδειχθεί η διαφορά ως προς τα απαιτούμενα έξοδα. Δυστυχώς, δεν είμαστε σε θέση να εξακριβώσουμε το κατά πόσο οι αριθμοί που αναγράφονται είναι ακριβείς, λόγω της παρόδου δεκαετιών και της αλλαγής του νομίσματος, μεταξύ άλλων. Συνεπώς, καταγράφουμε τα στοιχεία του παραδείγματος με κάθε

29 ο.π. σελ. 88 - 89
30 Βήμα Πρεβέζης φύλλο 500, Πρέβεζα, 13 Αυγούστου 1952
31 ο.π.
32 ο.π.
33 ο.π.

επιφύλαξη. Δίνεται, λοιπόν, ότι η διαδρομή Δραπετσώνα – Ιωάννινα είναι 950 χιλιόμετρα και τα μεταφορικά κοστίζουν 450 δραχμές η βενζίνη ανά χιλιόμετρο και 430 δραχμές ακάθαρτο πετρέλαιο ανά χιλιόμετρο. Αντίθετα, η διαδρομή Δραπετσώνα – Πρέβεζα δίνεται 900 χιλιόμετρα και τα μεταφορικά κοστίζουν 320 δραχμές η βενζίνη ανά χιλιόμετρο και 300 δραχμές ακάθαρτα πετρέλαια ανά χιλιόμετρο. Ο συντάκτης διερωτάται "Ανάλογα με τα χιλιόμετρα γιατί αυτή η διαφορά"; Κλείνοντας, ο συντάκτης τονίζει το πόσο σημαντικό είναι να επιληφθούν οι αρμόδιοι και ότι εφόσον δοθεί η απαιτούμενη λύση (δηλαδή η αναβάθμιση του λιμανιού της Πρέβεζας) θα ωφεληθούν οι καταναλωτές αλλά και μια πόλη ταλαιπωρημένη από τους βομβαρδισμούς και από σεισμούς.[34]

Στο μεθεπόμενο φύλλο, αυτό της 25ης Αυγούστου 1952, το "Βήμα Πρεβέζης" επανέρχεται στο ζήτημα του λιμανιού της πόλης. Αφορμή στέκεται συνέντευξη που παραχώρησε ο Δήμαρχος Πρεβέζης στην εφημερίδα των Ιωαννίνων "Ηπειρωτικός Αγών". Μαθαίνουμε ότι με το συγκεκριμένο ζήτημα ασχολήθηκαν και άλλες γιαννιώτικες εφημερίδες, ο "Κήρυξ" και ο "Εθνικός Αγών". Βάσει αυτών ο συντάκτης βλέπει ότι το θέμα που τον απασχολεί έχει λάβει "πανηπειρωτικόν χαρακτήρα" και αισιοδοξεί σε θετικές εξελίξεις.[35]

Σχετικά με τη συνέντευξη, ο Δήμαρχος φέρεται να αποδίδει το πρόβλημα σε πλάνη "συστηματικώς καλλιεργηθείσαν". Εξηγεί πως αυτή η πλάνη συνίσταται στην άποψη ότι αφενός η μεταφορά των εμπορευμάτων από την ξηρά κοστίζει φθηνότερα αφετέρου ότι από την ξηρά η μεταφορά είναι ταχύτερη και πιο ασφαλής. Στη συνέχεια παραθέτει στοιχεία με τα οποία επιχειρεί να ανασκευάσει τα δύο ανωτέρω επιχειρήματα. Σε ό,τι αφορά στο κόστος, δηλώνει ότι το εμπορικό ταξίδι από την θάλασσα κοστίζει φθηνότερα, σε σχέση με το ταξίδια από την ξηρά, κατά 300 δραχμές το κιλό περίπου, επισημαίνοντας παραδείγματος χάριν ότι η διά θαλάσσης μεταφορά θα ωφελήσει σημαντικά τον καταναλωτή ακόμα και στο καθημερινό του ψωμί. Σαφώς πρόκειται για επιχείρημα ικανό να κεντρίσει το ενδιαφέρον, ειδικά εκείνα τα χρόνια. Θυμίζουμε πως πρόκειται για καλοκαίρι του 1952, πριν κερδίσει τις εκλογές ο Ελληνικός Συναγερμός του Αλέξανδρου Παπάγου, άρα πριν τη νομισματική μεταρρύθμιση του Σπύρου Μαρκεζίνη που έθεσε τέρμα στη νομισματική αστάθεια των προηγουμένων ετών. Πάντως εντύπωση προκαλεί η διαφορά στα ποσά που παρατηρείται ανάμεσα στο άρθρο για τη συνέντευξη του Δημάρχου στον "Ηπειρωτικό Αγώνα" όπου αναγράφεται ότι το διά ξηράς ταξίδι κοστίζει 500.000 δραχμές τον τόννο των εμπορευμάτων ενώ το διά θαλάσσης θα κόστιζε 230.000 δραχμές τον τόννο, και στο άρθρο για την ανταπόκριση του "Ηπειρωτικού Μέλλοντος" αναγράφεται ότι η διαφορά είναι στις 150.000 δραχμές τον τόννο.[36]

34 ο.π.
35 Βήμα Πρεβέζης "Δια να ξαναζωντανέψη το λιμάνι" φύλλο 502, Πρέβεζα, 25 Αυγούστου 1952
36 ο.π.

Σε ό,τι αφορά στην ταχύτητα και στην ασφάλεια για την μεταφορά των εμπορευμάτων ο Δήμαρχος δηλώνει ότι "δίδεται … η υπόσχεσις" ότι όλοι όσοι εργάζονται στο λιμάνι, δηλαδή, λιμεναργάτες, εκτελωνιστές κλπ, εγγυώνται την την ασφάλεια των προϊόντων και την ταχύτητα των μεταφορών. Κλείνοντας τη συνέντευξη, ο Δήμαρχος φέρεται να αφήνει αιχμές σχετικά με "το εσκεμμένον της πλάνης ήτις πιθανώς να οφείλεται εις το ότι ο έμπορος έχει συμφέρον το εμπόρευμα να έχη υψηλότερον κόστος. Διότι επί του κόστους υπολογίζει και το κέρδος του".[37]

Ο υπεύθυνος για την επιμέλεια της περίληψης της συνέντευξης του Δημάρχου Πρεβέζης, τονίζει πως τα όσα αναφέρθηκαν, έχουν να κάνουν κατά βάση με το διαμετακομιστικό εμπόριο και ότι "Δεικνύουν δια μίαν ακόμη φοράν σαφέστατα τον δρόμον που πρέπει να ακολουθήσουν κατά πρώτον λόγον οι σχέσεις με το λιμάνι έχοντες παράγοντες της πόλεως, αλλ' ακόμη και το Εργατικόν Κέντρον και οι επαγγελματίαι, εις τας προσπαθείας των όπως ξαναφέρουν εις το λιμάνι το παραστατημένον επειρωτικόν (sic) εμπόριον".[38]

Το "Βήμα" επανέρχεται στο ζήτημα του λιμανιού της πόλης, δηλαδή στο "ζήτημα της απονεκρώσεως σχεδόν της κινήσεως του λιμανιού" στο φύλλο της 16ης Φεβρουαρίου του 1953. Συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για τους επιχειρηματίες των αλευρομύλων της νήσου Κερκύρας, οι οποίοι ενώ παραδοσιακά έστελναν τα προϊόντα τους προς τις άλλες περιοχές κάνοντας χρήση του εμπορικού λιμανιού της Πρέβεζας, πλέον προτιμούν το νεοϊδρυθέν τότε λιμάνι της Ηγουμενίτσας, λόγω της φτηνότερης παροχής υπηρεσιών.[39]

Ο συντάκτης του άρθρου, αφού τονίσει ότι η οικονομική ζωή της Πρέβεζας είναι σε δύσκολη κατάσταση, επισημαίνει πως όλοι όσοι απασχολούνται στο λιμάνι της, οφείλουν να αναλάβουν το μέρος της ευθύνης τους και να φροντίσουν να καταστήσουν τις υπηρεσίες που προσφέρονται στο λιμάνι ελκυστικότερες έναντι άλλων. Εντύπωση προκαλεί το αυστηρό ύφος της διατύπωσης: "Δεν θα δεχθώμεν διαμαρτυρίας ή δημοκοπικάς τυχόν αντιρρήσεις επί των ανωτέρω. Είναι ταύτα η μοναδική και ορθή θέσις του ζητήματος".[40] Είναι εύλογο να αναρωτηθεί κανείς, προς τι το τόσο αυταρχικό ύφος. Ενδεχομένως να υποκρύπτει μια αγωνία ή και απελπισία μπροστά στον οικονομικό μαρασμό που μαστίζει την πόλη εκείνα τα χρόνια, όπως γίνεται φανερό μελετώντας αρκετά φύλλα της εφημερίδας της τότε περιόδου. Αλλά προφανώς, μπορεί κανείς μονάχα να καταφύγει σε υποθέσεις, λιγότερο ή περισσότερο εύλογες. Πάντως, στο ίδιο ύφος γίνεται λόγος για "άτεγκτη", "μικροσυμφεροντολογική"και "κοντόφθαλμη" στάση των εργαζομένων στον τομέα του λιμανιού.[41]

37 ο.π.
38 ο.π.
39 Βήμα Πρεβέζης "Καλή απαρχή" φύλλο 527, Πρέβεζα, 16 Φεβρουαρίου 1953
40 ο.π.
41 ο.π.

Πιο κάτω, ο συντάκτης, επικαλούμενος δική του πληροφόρηση, ενημερώνει το κοινό ότι οι επιχειρηματίες των αλευρόμυλων στην Κέρκυρα θα προτιμήσουν ξανά την Πρέβεζα, εφόσον ελαττωθούν τα έξοδά τους. Θα προτιμήσουν, μάλιστα, την Πρέβεζα αντί της Ηγουμενίτσας για λόγους "παραδόσεως" και "δια λόγους καλυτέρας και ταχυτέρας εξυπηρετήσεως". Στην κατακλείδα, δηλώνει την πίστη του πως οι υπεύθυνοι δεν θα σπαταλήσουν την ευκαιρία αυτή και πως εφόσον συνεννοηθούν καλή τη πίστει θα καταλήξουν στην ενδεδειγμένη λύση "ήτις και θα αποτελέσει την απαρχήν της θεραπείας του πάσχοντος εξ οικονομικού μαρασμού λιμένος μας". Από τα τελευταία γίνονται αντιληπτά τα εξής: αφενός ο συντάκτης αγωνιά για την τύχη της οικονομικής ζωής του λιμανιού και κατ' επέκταση της πόλης αφετέρου διαβλέπει μια σημαντική ευκαιρία να βελτιωθούν τα πράγματα και να υπάρξει συνέχεια με περισσότερες τέτοιου είδους ευκαιρίες.[42]

Η ως άνω πρόταση του "Βήματος Πρεβέζης" σχετικά με μείωση του κόστους των παρεχομένων υπηρεσιών στο πρεβεζάνικο λιμάνι, διαβάζοντας το φύλλο της 11ης Μαΐου 1953, βλέπουμε πως βρήκε ευήκοα ώτα. Με πρωτοβουλία του Νομάρχη, συγκεντρώθηκαν εκπρόσωποι όσων εργάζονται στο λιμάνι και όσων έχουν επαγγελματικά ενδιαφέροντα που σχετίζονται με τις εκεί δραστηριότητες. Όλοι αυτοί συμφώνησαν και δέχτηκαν σημαντικές μειώσεις τις απολαβές τους. Οι φορτοεκφορτωτές δέχτηκαν μείωση του ύψους του 25%, οι εργάτες ξηράς 50%, οι εκτελωνιστές επίσης 50% και οι αυτοκινητιστές 30% ενώ οι απολαβές από τις υπερωρίες συμφωνήθηκε να δεχτούν μείωση κατά 25%.[43]

Ακολούθως, ο συντάκτης του άρθρου επισημαίνει πως με την λύση που δόθηκε παύει να ισχύει η εντύπωση πως το λιμάνι της Πρέβεζας είναι ακριβό: "Κατά τον τρόπον αυτόν κατηργήθη μία πρόληψις. Διότι πρόληψις εις την πραγματικότητα ήσαν τα λεγόμενα περί της επικρατούσης ακριβείας εις τον λιμένα μας". [44] Συνεχίζει: "Εις την πραγματικότητα και με το μέχρι τούδε επικρατούν καθεστώς , η διά του λιμένος μεταφορά ήτο διά το εμπόριον η μάλλον συμφέρουσα. Άλλου δε είδους συμφέροντα επέβαλον τας δι' άλλων μεταφοράς".[45] Γίνεται αντιληπτό πως, κατά την άποψη του συντάκτη, στην πραγματικότητα δεν υφίστατο αληθινό ζήτημα μεγαλύτερου κόστους της μέσω του λιμανιού μεταφοράς των εμπορευμάτων. Αντίθετα, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, η επιλογή άλλης οδού και άλλου μέσου μετακίνησης του εμπορίου οφείλεται σε επιλογή να εξυπηρετηθούν κάποια συμφέροντα, που όμως δεν κατονομάζει. Μονάχα τονίζει ότι αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον ήταν αναγκαίο να προβούν οι εργαζόμενοι στο λιμάνι σε τέτοιες θυσίες: Για

42 ο.π.
43 Βήμα Πρεβέζης "Ήτο καιρός" φύλλο 538, Πρέβεζα, 11 Μαΐου 1953
44 ο.π.
45 ο.π.

να μην έχει έρεισμα η άποψη ότι δεν συμφέρει η μέσω του λιμανιού μεταφορά. Έτσι, κρίνει ότι θα φανερωθούν αυτά τα συμφέροντα τα οποία επικαλείται, τα οποία συνίστανται στο να πλουτίζουν λίγοι έναντι πολλών: "Διά να μην απομείνουν ως λόγοι προτιμήσεως άλλων μέσων ή διαφόρων ερημικών σημείων των Ηπειρωτικών ακτών, παρά μόνον άλλου είδους συμφέροντα, συμφέροντα ευκόλου πλουτισμού ολίγων εις βάρος των πολλών. Και τα οποία τότε θα είνε εύκολον να παταχθούν. Αξίζει λοιπόν κάθε έπαινος εις όλους".[46] Ο σημερινός, τουλάχιστον, αναγνώστης εύκολα θα διερωτηθεί αν πραγματικά είναι απαραίτητο να κάνουν θυσίες κάποιοι εργαζόμενοι, προκειμένου οι αρχές να επιληφθούν σε περιπτώσεις αθέμιτων πρακτικών ή και παρανόμων πράξεων, μιας και στο ως άνω απόσπασμα γίνεται λόγος για προτίμηση "ερημικών σημείων των Ηπειρωτικών ακτών". Δεν υπήρχαν κανόνες που να ορίζουν με σαφήνεια πού επιτρέπεται να προσορμίζονται τα πλοία και να αποβιβάζονται άνθρωποι και προϊόντα και πού όχι;

Στο φύλλο της 25ης Μαΐου 1953 δημοσιεύεται ανοιχτή επιστολή με αποστολέα το σωματείο Φορτοεκφορτωτών Λιμένος Πρεβέζης και παραλήπτες τους "Εξοχωτάτους κ.κ. Πρωθυπουργόν Ελλάδος, Υπουργόν Εργασίας, Βουλευτάς Πρεβέξης (sic) Αθ. Αυγερινόν, Θ. Χαβίνην, Νομάρχην Πρεβέζης, Λιμενάρχην Πρεβέζης". Με αυτή την επιστολή οι εκπρόσωποι του σωματείου θέλουν να καταγγείλουν παρατυπίες που βλάπτουν τα δικά τους συμφέροντα ως επαγγελματικός κλάδος και, κατ' επέκταση τα συμφέροντα του λιμανιού της πόλης. Σημειωτέον ότι προκειμένου να τονιστεί το κρίσιμο του προβλήματος, έχει δοθεί επικεφαλίδα – το πιθανότερο από συνεργάτη του "Βήματος Πρεβέζης" ο δραματικός τίτλος "Φωνή Απογνώσεως".

Στην καταγγελτική επιστολή, λοιπόν, διαβάζουμε ότι πλοία που μεταφέρουν εμπορικά προϊόντα, παρακάμπτουν το πρεβεζάνικο λιμάνι και προσορμίζονται σε άλλα, μη ενδεδειγμένα σημεία όπου με την από ξηράς συνεργασία αγροτών μεταφέρουν το φορτίο σε οχήματα ώστε να συνεχιστεί η μεταφορά του προς τον εκάστοτε τελικό προορισμό. Μάλιστα, κατονομάζονται και τα σχετικά τοπωνύμια: Φλάμπουρα, Πέτρα και Σαλαώρα. Είναι παράκτια χωριά του νομού Πρεβέζης που βρέχονται από τον Αμβρακικό Κόλπο και τα τρία βορειότερα της πόλης της Πρέβεζας.[47]

Οι συντάκτες της επιστολής παραθέτουν μια σειρά επιχειρημάτων με σκοπό να καταδειχθεί ο λόγος για την πρακτική που ακολουθούν οι κυβερνήτες των πλοίων να αποφεύγουν, δηλαδή, την Πρέβεζα. Πρώτον οι όρμοι που προτιμώνται παράτυπα, δεν αποτελούν τελωνιακούς και λιμενικούς σταθμούς. Δεύτερον, οι φορτοεκφορτώσεις δεν πραγματοποιούνται από επαγγελματίες με την κατάλληλη εξειδίκευση και τα απαραίτητα πιστοποιητικά (βιβλιάρια, άδειες κλπ). Τρίτον, αυτή η τακτική οδηγεί σε "ολοκληρωτικόν μαρασμόν" το λιμάνι της Πρέβεζας. Τέταρτον, δεν αξίζει τέτοια τύχη στο συγκεκριμένο, ειδικά, λιμάνι που, όπως ισχυρίζονται οι εκπρόσωποι των φορτοεκφορτωτών,

46 ο.π.
47 Βήμα Πρεβέζης "Φωνή Απογνώσεως" φύλλο 540, Πρέβεζα, 25 Μαΐου 1953

έχει προσφέρει υπηρεσίες χρησιμοποιούμενο "ανέκαθεν από της απελευθερώσεώς του διά σοβαράς περιστάσεις υπό του Έθνους λόγω της επικαίρου θέσεώς του και δει κατά τον Κ/Σ αγώνα". Ζητούν, λοιπόν, να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να σταματήσει οριστικά αυτή η πρακτική που τόσο βλάπτει τα συμφέροντα του κλάδου τους. Για την ακρίβεια, ζητούν να σταλεί στην περιοχή "ειδικός Επιθεωρητής του Υπουργείου Εργασίας" για να εφαρμοστεί ό,τι είναι αναγκαίο. Την επιστολή υπογράφουν από κοινού ο Πρόεδρος του σωματείου Δ. Κολοβός και ο Γενικός Γραμματέας Γ. Ζαμπέλης. [48]

Στο αμέσως επόμενο φύλλο, αυτό της 1ης Ιουνίου 1953, δημοσιεύεται άρθρο με το οποίο το "Βήμα Πρεβέζης" δηλώνει την υποστήριξή του στο αίτημα των λιμενεργατών το οποίο διατυπώθηκε στην ανοιχτή επιστολή. Αρχικά τονίζεται το παράτυπο του πράγματος με το να προτιμώνται απόκρημνες περιοχές δίχως τις ευκολίες και τις κατάλληλες εγκαταστάσεις με τις οποίες είναι εξοπλισμένο το λιμάνι της Πρέβεζας. Αναγνωρίζεται πως είναι αναμενόμενο να θέλουν κάποιοι να γλιτώσουν τα κόστη και τον τελωνιακό έλεγχο, έστω και αν εκμεταλλεύονται εξαθλιωμένους χωρικούς. Άλλωστε, όπως αναφέρεται στο άρθρο μετά τον πόλεμο είναι κοινός τόπος η επιδίωξη του όσο γίνεται πιο εύκολου πλουτισμού, ακόμα και αν χαλαρώνουν οι ηθικές αναστολές και τεντώνονται τα όρια που θέτει ο νόμος. Συνεπώς, καταλήγει το άρθρο, πρέπει η πολιτεία να αναλάβει τις ευθύνες της απέναντι στους πολίτες, ειδικά όταν ωφελούνται λίγοι και ζημιώνονται περισσότεροι.[49]

Οδικοί άξονες

Σε ό,τι αφορά στους οδικούς άξονες στο νομό Πρεβέζης, άξονες είτε θαλάσσιους είτε χερσαίους, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα πράγματα βρίσκονταν σε κατάσταση εξαιρετικά δύσκολη για όποιον ήθελε να μετακινηθεί εκτός του τόπου κατοικίας του. Η μετακίνηση με το ΚΤΕΛ ήταν δυσχερής ενώ η άλλοτε πυκνή ατμοπλοϊκή σύνδεση με Πάτρα και Πειραιά έχει αραιώσει, ενίοτε μάλιστα διακόπτεται.

Στο φύλλο της 22ης Σεπτεμβρίου 1952 δημοσιεύεται επιστολή διαμαρτυρίας ενός αναγνώστη. Όπως διηγείται, μαζί με παρέα κυνηγών έπρεπε να περιμένουν πολλές ώρες ώστε να βρεθεί όχημα να τους μεταφέρει πίσω στην Πρέβεζα. Μάλιστα, αναφέρει την περίπτωση δύο γυναικών που, μαζί με δύο μικρά παιδιά, προσπαθούσαν να μεταφερθούν σε παρεκκλήσι και, όταν πέρασε ένα λεωφορείο του ΚΤΕΛ Ιωαννίνων, ο οδηγός δεν τις επέτρεψε να ανέβουν επικαλούμενος σχετική

48 ο.π.
49 Βήμα Πρεβέζης "Δικαιοσύνην" φύλλο 541, Πρέβεζα, 1 Ιουνίου 1953

απαγόρευση.[50] (Ακόμη και σήμερα, τα λεωφορεία των ΚΤΕΛ απαγορεύεται να δεχθούν επιβάτες έξω από τα όρια της έδρας τους).

Σε άλλο φύλλο, σε εκείνο της 1ης Ιουνίου 1953, εκφράζεται παράπονο για ζημιές στον δρόμο που συνδέει Πρέβεζα με Πάργα. Οι αρμόδιοι αργούν χαρακτηριστικά να προχωρήσουν στις απαραίτητες ενέργειες αποκατάστασης της κυκλοφορίας και, εν τω μεταξύ το επιβατικό κοινό ταλαιπωρείται με το να μεταφέρεται από άλλο δρόμο, που απαιτεί πολύ περισσότερο χρόνο. Και βέβαια, υποχρεούνται οι επιβάτες να διανυκτερεύσουν σε ενδιάμεσο σταθμό. Στο ίδιο άρθρο μαθαίνουμε ότι κάποτε υπήρχε σύνδεση Πρέβεζας – Πάργας με πλοίο, κάτι που τον καιρό που δημοσιεύεται το φύλλο, έχει παύσει να υφίσταται. Το άρθρο κλείνει με έκκληση προς τις αρμόδιες αρχές να σπεύσουν στην γρήγορη επιστροφή του δρόμου στην κυκλοφορία "και ας είνε βέβαιοι ότι θα έχουν την ευγνωμοσύνην ενός λαού ο οποίος από μακρού έχει το συναίσθημα της Κρατικής έναντι αυτού αδιαφορίας και εγκαταλείψεως".[51]

Τέλος σημαντικό είναι να αναφερθεί πως κάποια έργα πραγματοποιούνται. Στο φύλλο της 18ης Μαΐου διαβάζουμε ανταπόκριση από το χωριό Νικολίτσι όπου τελέστηκαν τα εγκαίνια του δρόμου που συνδέει το χωριό με την κωμόπολη Θεσπρωτικό, έδρα του ομώνυμου Δήμου. Διαβάζουμε ότι στην πραγματοποίηση του έργου απασχολήθηκαν κάτοικοι του χωριού υπό την διεύθυνση και με την υποστήριξη του κράτους και του Δήμου Θεσπρωτικού. Παράλληλα, όπως μαθαίνουμε, υπήρξε και χρηματική δωρεά ιδιώτη ύψους 2.500.000 δραχμών. Στο άρθρο διακρίνεται ευχαρίστηση για την ευόδωση του έργου και αισιοδοξία για τις προοπτικές που ανοίγονται για τους κατοίκους του Νικολιτσίου λόγου χάρη στην μεταφορά των αγαθών που παράγουν με όρους συμφέροντες και για τους ίδιους. Παρόλα αυτά, δεν λείπει η υπενθύμιση της ύπαρξης σημαντικών για τη ζωή του χωριού εκκρεμοτήτων.[52]

Αγροτική παραγωγή

Ο νομός Πρεβέζης διαθέτει ικανό πλήθος καλλιεργήσιμων γαιών. Συνεπώς είναι αναμενόμενο να απασχολούν πολύ κόσμο ζητήματα σχετικά με την αγροτική παραγωγή καθώς και οι δυσκολίες που καλούνται να αντιμετωπίσουν όσοι δραστηριοποιούνται σε αυτό τον τομέα. Τέτοια προβλήματα είναι η κακή απόδοση της γης λόγω λειψυδρίας ή για κάποια άλλη αιτία.

Στο φύλλο της 14ης Ιουλίου 1952 φιλοξενείται στην στήλη "Η Ηχώ της Υπαίθρου" άρθρο με τίτλο "Αρδευτικά Λούρου". Στην εισαγωγή του άρθρου ο συντάκτης, που υπογράφει με τα αρχικά "Α.Γ.",

50 Βήμα Πρεβέζης "Επιβατικαί μεταφοραί" φύλλο 506, Πρέβεζα, 22 Σεπτεμβρίου 1952

51 "Σημειώματα – Η οδός Πάργας-Πρεβέζης" φύλλο 541, Πρέβεζα, 1 Ιουνίου 1953

52 Βήμα Πρεβέζης "Εγκαίνια οδού εις Νικολίτσιον" φύλλο 539, Πρέβεζα, 18 Μαΐου 1953

ενημερώνει πως η σοδιά για την περιοχή του Λούρου ήταν πολύ κακή, για την ακρίβεια δηλώνει πως "η εφετεινή χρονιά ήταν από τις χειρότερες για το χωριό". Να αναφερθεί πως στην περιοχή εκείνη καλλιεργούνται σιτηρά. Εν συνεχεία γίνεται αναφορά σε ευεργετικά μέτρα που πάρθηκαν με σκοπό την βελτίωση και αύξηση της παραγωγής. Πρόκειται για αρδευτικά έργα γύρω από τον ποταμό Λούρο που είχαν σαν αποτέλεσμα να ποτίζονται 2.500 στρέμματα γης. Μάλιστα, σύμφωνα με υπολογισμούς του συντάκτη της ανταπόκρισης αναμένεται να αποδώσει η καλλιέργεια τουλάχιστον 300 οκάδες το στρέμμα. Τα έργα της άρδευσης πραγματοποιήθηκαν χάρη σε χρηματοδότηση από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος συνεργάτες της οποίας είχαν την αρχική ιδέα αλλά και την ευθύνη για την υλοποίηση του όλου έργου. [53]

Ο συντάκτης τονίζει εμφατικά πόσο ευεργετική ήταν η άρδευση και η επακόλουθη υποστήριξη των καλλιεργειών για 250 οικογένειες, τόσο για την επιβίωση όσο και για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Επιπλέον, επισημαίνει πως προγραμματίζονται περισσότερα αρδευτικά έργα για άλλα χωριά της περιοχής του Λούρου, συγκεκριμένα στον ίδιο τον Λούρο, στον Παλαιορόφορο, στη Νέα Σαμψούντα και στο Σφηνωτό. Εκτιμάται πως έτσι θα υδρευτούν περίπου 40.000 στρέμματα. Το άρθρο κλείνει με την ευχή να συνδράμει και η κυβέρνηση με περαιτέρω ενισχυτικά μέτρα, κάτι που θα ωφελήσει όχι μόνο τα συγκεκριμένα χωριά αλλά ολόκληρο τον νομό.[54]

Στο πρώτο φύλλο της επόμενης χρονιάς, στις 5 Ιανουαρίου 1953, μέσα από την στήλη "Σημειώματα" μαθαίνουμε για τη σύσταση Συνδέσμου Δήμου Πρεβέζης και Κοινοτήτων περιφέρειας ποταμού Λούρου. Αυτός ο σύνδεσμος συστήθηκε ακριβώς για να πραγματοποιηθούν εγγειοβελτιωτικά έργα με τα οποία θα καταστούν καλλιεργήσιμα 30.000 στρέμματα γης. Εντύπωση προκαλεί το σχόλιο σύμφωνα με το οποίο "Με την απονέκρωσιν του λιμένος και την φοράν των πραγμάτων μόνον διά της εκτελέσεως τοιούτων έργων είνε δυνατόν να ζήση και να αναπτυχθή οικονομικώς ο τόπος μας". Διακρίνεται μια απογοήτευση σε σχέση με την υπόθεση του λιμανιού της Πρέβεζας. Από την άλλη, φανερώνεται μια, ίσως, ικανοποίηση για το γεγονός πως φαίνεται να υπάρχουν εναλλακτικές πηγές οικονομικής ανάπτυξης, από τις οποίες θα μπορέσει να ωφεληθεί το σύνολο του νομού. Και πάλι, εφίσταται η προσοχή των τοπικών αρχών, οι οποίες οφείλουν να πράξουν ό,τι είναι δυνατόν να ενισχύσει τις προσπάθειες του συνδέσμου, κινητοποιώντας ακόμη και την κρατική μέριμνα.[55]

Στο φίλο της 15ης Σεπτεμβρίου 1952 διαβάζουμε εκτενή, σχεδόν δισέλιδη ανταπόκριση από την τέλεση Γιορτής Ρυζιού στο προσφυγικό χωριό της Νέας Σαμψούντας. "Υπήρξεν η εορτή αυτή επιβράβευσις της πολυμόχθου πρωτοβουλίας ολίγων ανθρώπων, των αγροτών της Ν. Σαμψούντος

53 Βήμα Πρεβέζης "Αρδευτικά Λούρου" φύλλο 496, Πρέβεζα, 14 Ιουλίου 1952
54 ο.π.
55 Βήμα Πρεβέζης "Σημειώματα" φύλλο 521, Πρέβεζα, 5 Ιανουαρίου 1953

που κατάφεραν να μεταβάλουν την φύσιν και να κάμουν μίαν μεγάλην τελματώδη έκτασιν από νοσογόνον εστίαν, πραγματικήν γην επαγγελίας". Μεγάλο μέρος της ανταπόκρισης αποτελείται από την περιγραφή της τελετής. Σημαντικό είναι ότι αναδημοσιεύεται ολόκληρη η ομιλία του γεωπόνου Αιμίλιου Λαζάρου. Από εκεί αντλούνται ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με εγγειοβελτιωτικά έργα, όπως άρδευση ύδατος και αποξηράνσεις, τα οποία πραγματοποιήθηκαν σε μεγάλη έκταση της πεδιάδας της Λάμαρης. Συνολικά δημιουργήθηκαν 5.200 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης: 3.380 στρέμματα για τους αγρότες της Νέας Σαμψούντας και 1.820 στρέμματα για εκείνους της Κοινότητας Παλαιορόφορου· και στις δυο περιπτώσεις καλλιεργήθηκε ρύζι. [56]

Οι εγγειοβελτιωτικές εργασίες είχαν ξεκινήσει ήδη από το 1950, δηλαδή δύο χρόνια πριν τη δημοσίευση του φύλλου του "Βήματος Πρεβέζης". Παράλληλα, υπήρξε ενημέρωση των αγροτών σε σχέση με την αξία των εργασιών αυτών και των προσδοκώμενων ευεργετικών αποτελεσμάτων. Στη συνέχεια ορίστηκε επιτροπή αποτελούμενη από αγρότες της ωφελούμενης κοινότητας, με αρμοδιότητα τον έλεγχο και την πραγματοποίηση των απαιτούμενων ενεργειών σχετικών με τα έργα. Πραγματοποιήθηκε σχετική μελέτη από την Διεύθυνση Γεωργίας Πρεβέζης σε συνεργασία με το τμήμα Μηχανικής Καλλιέργειας Πρεβέζης και με την Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών. Ενισχυτικά έδρασε η Νομαρχία Πρεβέζης μαζί με την Αγροτική Τράπεζα που παρείχε την χρηματοδότηση, καθώς και η Αμερικανική Αποστολή. Συνολικά δαπανήθηκαν 101.500.000 δραχμές από τα οποία τα 54.500.000 επιχορηγήθηκαν από τη Διεύθυνση Γεωργίας και τα υπόλοιπα δόθηκαν στους ενδιαφερόμενους αγρότες ως δάνεια από την Αγροτική Τράπεζα. Κατά την πρώτη χρονιά της καλλιέργειας εξοφλήθηκε κάθε οφειλή στην τράπεζα, καλύφθηκαν όλα τα ημερομίσθια για τις εργασίες και δόθηκε μέρισμα σε κάθε καλλιεργητή σε χρήματα αλλά και σε παραχθέντα προϊόντα (ρύζι αναποφλοίωτο και κομμένο καθώς και ρυζάλευρο).[57]

Η πραγματοποίηση των έργων παραγωγής καλλιεργήσιμης γης και της επιτυχίας τους αξιολογείται από τον ομιλητή Αιμίλιο Λαζάρου ως μεγάλης σημασίας καθώς, ανάμεσα στα άλλα δόθηκε γη σε ακτήμονες αγρότες, τονώθηκε σημαντικά η παραγωγή, καθιστά ελκυστικότερο το επάγγελμα του γεωργού, συντελεί στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των καλλιεργητών και των οικογενειών τους, και δείχνει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της αστυφιλίας.[58]

Σε κατοπινό φύλλο, της 6ης Οκτωβρίου 1952, βλέπουμε πάντως ότι τα πράγματα για τους καλλιεργητές ρυζιού δεν είναι τόσο ευχάριστα. Ανταπόκριση από την περιοχή του Φαναρίου, με αφορμή συλλαλητήριο των ντόπιων ορυζοπαραγωγών, παρουσιάζει την δύσκολη οικονομική

56 Βήμα Πρεβέζης "Μια ωραία αγροτική εορτή…" φύλλο 505, Πρέβεζα 15 Σεπτεμβρίου 1952
57 ο.π.
58 ο.π.

κατάσταση των τελευταίων. Η κατάσταση αυτή οφείλεται στις εξαιρετικά χαμηλές, όπως φαίνεται τιμές με τις οποίες αναγκάζονται να πουλήσουν τη σοδειά τους. Οι εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο ανταποκριτής Παν. Τσαντούλας, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι είναι υπερβολικά δραματικές, δεν παύουν να δηλώνουν πραγματικές δυσκολίες. Άλλωστε, σε άλλη στήλη της εφημερίδας, γίνεται λόγος για την ανάγκη να επέμβει η κυβέρνηση προς όφελος τον μικροκαλλιεργητών (ενδεχομένως με θέσπιση ελάχιστης τιμής πώλησης;). Εξάλλου, ο Τσαντούλας δεν αποφεύγει να επιτεθεί στην κυβέρνηση, με ήπιες εκφράσεις είναι η αλήθεια, κάνοντας λόγο για "αδέξια πολιτική". Δεν παραλείπει να επισημάνει τον κίνδυνο να εξαφανιστεί η τάξη των αγροτών από την εργασία της οποίας "και η εθνική οικονομία [π]ολλά ωφελείται". Τέλος, από τις σελίδες της εφημερίδας τονίζεται ο κίνδυνος αν αργήσουν να ληφθούν μέτρα για την προστασία των αγροτών, όπως ο καθορισμός ελάχιστης τιμής "η ανάγκη [θα] αφαιρέση το προϊόν από τα χείρας των μικρών παραγωγών … και θα ωφελήσουν μόνον τους μεγαλοκαρχαρίας που θα έχουν πλέον συγκεντρώσει το ρύζι εις τα χέρια των".[59]

Στην ανάγκη στήριξης της αγροτικής παραγωγής γίνεται λόγος και στο φύλλο της 18ης Μαΐου 1953, και μάλιστα με αναφορά συγκεκριμένων προτάσεων. Στο εν λόγω φύλλο δημοσιεύεται μια αναφορά σχετικά με τα χωριά της περιοχής Λάκκα Θεσπρωτικού. Αποτελείται από τον Δήμο Θεσπρωτικού και εννιά χωριά που αποτελούν έξι κοινότητες.[60]

Ο Δήμος και οι κοινότητες αυτές παράγουν κυρίως δημητριακά και όσπρια ενώ πολλοί κάτοικοι της περιοχής είναι κτηνοτρόφοι. Επιπρόσθετα υπάρχουν ελαιώνες και λίγοι οπωρώνες. Ο συντάκτης του άρθρου εξηγεί ότι η γη σε εκείνη την περιοχή έχει δυνατότητες για υψηλή απόδοση σοδειάς, αλλά υπάρχει πρόβλημα ύδρευσης. Επομένως, υπάρχει ανάγκη να βρεθεί λύση στο καίριο αυτό ζήτημα. Πέραν τούτου, στο άρθρο επισημαίνεται η έλλειψη τεχνικών μέσων και η απουσία επιστημονικής καθοδήγησης. Αυτές οι παράμετροι θα συντελούσαν στο να εκσυγχρονιστούν οι καλλιέργειες, κάτι που, με τη σειρά του, θα καθιστούσε την εργασία ταχύτερη και περισσότερο αποδοτική.[61]

Επιπλέον, ο συντάκτης προτείνει την εισαγωγή νέων καλλιεργειών. Ενδεικτικά, προτείνεται η μελισσοκομία, η καλλιέργεια βαμβακιού, περισσοτέρων οπωροφόρων καθώς και φυτών όπως το τριφύλλι κ.α. που είναι τροφή για ζώα σε κτηνοτροφικές μονάδες. Ακόμη, επισημαίνεται η ανάγκη να δοθούν κίνητρα ώστε η κτηνοτροφική παραγωγή να απαλλαγεί από τον νομαδικό χαρακτήρα.

59 Βήμα Πρεβέζης "Σημειώματα, Το ρύζι" φύλλο 508, Πρέβεζα, 6 Οκτωβρίου 1952
60 Βήμα Πρεβέζης "Η Λάκκα Θεσπρωτικού και η Δημόσια Επιχείρησις Ηλεκτρισμού" φύλλο 539, Πρέβεζα, 18 Μαΐου 1953
61 ο.π.

Κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα να μετατραπούν βοσκοτόπια σε καλλιεργήσιμη γη. Φυσικά, γίνεται αναφορά και στην προστασία των φυτών από τις ασθένειές τους.[62]

Και πάλι, πιο κάτω, γίνεται λόγος για την αναπόφευκτη εξάρτηση της παραγωγής από την ύπαρξη ή όχι επάρκειας ύδατος. Ο συντάκτης του άρθρου, Χαρ. Α. Λέκκος τονίζει πως σημαντικό ρόλο πάνω στο τελευταίο ζήτημα θα διαδραματίσει η πολιτική της ΔΕΗ σε σχέση με την παροχή φτηνής ή όχι ηλεκτροδότησης. Δυστυχώς, δεν εξηγεί με ποιον τρόπο θα ωφελούσε κάτι τέτοιο, καθώς κλείνει το άρθρο με την φράση "Γι' αυτό θα μιλήσουμε σε άλλο φύλλο".[63]

Τέλος, στο φύλλο της 22ης Ιουνίου 1953 δημοσιεύονται σε άρθρο τα συμπεράσματα που προέκυψαν ύστερα από έρευνα συνεργατών του "Βήματος Πρεβέζης" πάνω στα ζητήματα που αφορούν τους καλλιεργητές κηπευτικών προϊόντων. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν είναι κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικά. "Απόγνωσις! Είνε εις την κυριολεξίαν η κατάστασις εις την οποίαν ευρίσκονται εφέτος οι κηπουροί μας".[64]

Το πρόβλημα εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι τιμές των κηπευτικών έχουν μείνει στάσιμες, ενώ άλλα προϊόντα, όπως το ψωμί, έχουν γνωρίσει σημαντική αύξηση. Φυσικά, καίριο ρόλο παίζει και η κακοκαιρία που σημειώνεται εκείνη την εποχή. Πέραν τούτου εκφράζονται παράπονα για την απουσία της κρατικής μέριμνας, όχι μόνο με το να μην λαμβάνει μέτρα που θα ευνοούσαν οικονομικά τους παραγωγούς, αλλά και με το να μην ευνοείται η πρόσβαση των καλλιεργητών σε επιστημονική γνώση. Χαρακτηριστικά επισημαίνεται η αδράνεια της Γεωργικής Υπηρεσίας. Αναφέρεται ότι απουσιάζει η καλλιέργεια με λιπάσματα και ψεκασμούς. Άλλωστε σε άλλο σημείο του άρθρου γίνεται αναφορά σε καταστροφή της σοδειάς από ασθένειες των φυτών, λόγου χάρη περονόσπορος. Και βέβαια, το γεγονός ότι δεν υπάρχει επίσημη επιστημονική καθοδήγηση, οδηγεί τους καλλιεργητές στην χρήση μη ενδεδειγμένων πρακτικών με επιζήμια, τις περισσότερες φορές, αποτελέσματα.[65]

Διοικητική – Δικαστική οριοθέτηση του νομού

Στο νομό Πρεβέζης ισχύει ανέκαθεν το παράδοξο να υπάγονται δήμοι του νομού στο Πρωτοδικείο Άρτας. Πρόκειται για τους Δήμους Θεσπρωτικού και Φιλιππιάδας που σήμερα συναποτελούν τον Δήμο Ζηρού (σχέδιο Καλλικράτης). Σε ό,τι αφορά στον Δήμο Θεσπρωτικού, διοικητικό κέντρο της περιοχής Λάκκας, ο συντάκτης του "Βήματος Πρεβέζης" επισημαίνει και αναρωτιέται "ενώ [η Λάκκα] διοικητικώς, εκκλησιαστικώς, γεωργικώς, υπάγετε εις την πόλιν μας...ενώ, δηλαδή, οι

62 ο.π.
63 ο.π,
64 Βήμα Πρεβέζης “Τα κηπευτικά μας προϊόντα. Έρευνα του Βήματος μεταξύ των παραγωγών μας” φύλλο 544, Πρέβεζα, 22 Ιουνίου 1953
65 ο.π.

ανάγκες της ζωής κάμνουν τους κατοίκους της περιοχής να καταφεύγουν εις την πόλιν όπως οι νεοσσοί κοντά εις την μητέραν των, το Κράτος διά να δικάζωνται τους παίρνει από αυτήν και τους διώχνει εις την Άρταν. Ποίοι λόγοι άραγε επέβαλον τον διαχωρισμόν αυτόν. Μήπως η καλυτέρα εξυπηρέτησις των κατοίκων της περιοχής;" καταλήγει με μια γερή δόση ειρωνείας.[66]

Συνεχίζοντας την επιχειρηματολογία σύμφωνα με την οποία θα έπρεπε η Λάκκα να υπαχθεί στο Πρωτοδικείο Πρεβέζης, τονίζει ότι δεδομένου ότι οι κάτοικοι της εν λόγω περιοχής πηγαίνουν στην Πρέβεζα για όλες τις δουλειές τους, το φυσιολογικό και αναμενόμενο είναι να προσφεύγουν και στο δικαστήριο της ίδιας πόλης.[67]

Από το σχετικό άρθρο φαίνεται ότι οι αρχές της Πρέβεζας παλεύουν πολύ καιρό ώστε η περιοχή της Λάκκας να υπαχθεί δικαστικά στην Πρέβεζα. Εντούτοις οι προσπάθειές τους μένουν ατελέσφορες διαχρονικά. Ενδιαφέρον έχει η αιτιολόγηση αυτής της σταθερής κατάστασης. Υποστηρίζει ο συντάκτης ότι τα αίτια είναι πολιτικά. Συγκεκριμένα "Όλαι αι προσπάθειαι των κατοίκων της Λάκκας όπως υπαχθούν δικαστικώς εις την Πρέβεζαν προσέκρουσαν εις την αντίστασην των πολιτευομένων της Άρτης, εις τους οποίους η μοναδική επαφή με τους κατοίκους της Λάκκας, η δικαστική, προσπορίζει ωφέλη". Δεδομένου ότι οι κάτοικοι του Δήμου Θεσπρωτικού και των κοινοτήτων της ευρύτερης περιοχής ψηφίζουν ήδη από τότε στην ίδια εκλογική περιφέρεια με τον υπόλοιπο νομό Πρεβέζης, είναι ένα ερώτημα το πώς ωφελούνται εκλογικά οι Αρτινοί πολιτευτές από τους Λακκιώτες.[68]

Σε φύλλο της 4ης Μαΐου 1953 δημοσιεύεται ψήφισμα με το οποία η Δημοτική Αρχή και τα επαγγελματικά σωματεία ζητούν να μην μετακινηθεί η έδρα του Συντάγματος από την Πρέβεζα. Το ψήφισμα το απευθύνουν στον πρωθυπουργό Αλέξανδρο Παπάγο, στον υπουργό Εθνικής Αμύνης, στον υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας και στους βουλευτές Πρεβέζης Αυγερινό και Χαβίνη.[69]

Αφού εκφράζεται η δυσαρέσκεια του λαού της Πρέβεζας για την επικείμενη μεταφορά, επισημαίνεται ότι σε περίπτωση που αυτή πραγματοποιηθεί θα "αποτελέση βαρύτατον πλήγμα κατά πληθυσμού διατελούντος εν απογνώσει λόγω αφορήτου οικονομικής δυσπραγίας επιταθείσης εσχάτως ως εκ της τελείας απονεκρώσεως και διακοπής θαλασσίας συγκοινωνίας λιμένος μας...". Τέλος υποβάλλεται αίτημα αφενός να μην μετακινηθεί η στρατιωτική μονάδα αφετέρου να

66 Βήμα Πρεβέζης "Η Δικαστική υπαγωγή Λάκκας. Αι ενέργειαι του Δικηγ. Συλλόγου" φύλλο 498, Πρέβεζα, 28 Ιουλίου 1952
67 ο.π.
68 ο.π.
69 Βήμα Πρεβέζης "Ψήφισμα κλπ" φύλλο 537, Πρέβεζα 4 Μαΐου 1953

επανέλθουν τα ακτοπλοϊκά δρομολόγια που θα συμπεριλαμβάνουν και το λιμάνι της Πρέβεζας. Φυσικά, ακολουθεί κατάλογος με τους φορείς που υπογράφουν το ψήφισμα.[70]

Να σημειωθεί πως σε ξεχωριστή στήλη, στην ίδια σελίδα συντάκτης της εφημερίδας σχολιάζει σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα. Παραδέχεται ότι το ζήτημα της μεταφοράς ή μη μιας στρατιωτικής μονάδας είναι κάτι το οποίο δεν επιδέχεται ανάλυση δημοσιογραφική, προφανώς επειδή αποτελεί διοικητικό ζήτημα των Ενόπλων Δυνάμεων. Μολαταύτα, εκφράζει την ευχή να παραμείνει το στράτευμα στην πόλη, γιατί πιθανή απομάκρυνσή του θα αποτελέσει σοβαρό πλήγμα. Εύκολα γίνεται αντιληπτό πως για την Πρέβεζα η ύπαρξη στρατιωτικής μονάδας προσφέρει σημαντικά έσοδα για την αγορά της, όπου οι αξιωματικοί και οι στρατιώτες που υπηρετούν τη θητεία τους αναγκαστικά στρέφονται ώστε να καλύπτουν κάποιες από τις ανάγκες τους. Φυσικά, αυτό ισχύει για κάθε επαρχιακή πόλη, πολύ περισσότερο για μια μικρή πόλη σαν την Πρέβεζα που, έτσι κι αλλιώς, αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα στην παραγωγή και στην απασχόληση.[71]

Μεταπολεμική ανοικοδόμηση

Μετά την απελευθέρωση και ακόμη περισσότερο μετά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου, καταβλήθηκαν προσπάθειες να αποκατασταθούν οι ζημιές που προκλήθηκαν από τις εχθροπραξίες. Σε ό,τι αφορά σε πολίτες των οποίων τα σπίτια είχαν καταστραφεί, χτίστηκαν πρόχειρα και φτηνά καταλύματα ώστε να στεγαστούν. Στην Πρέβεζα χτίστηκαν τέτοιες οικίες στην περιοχή Βρυσούλα. Παρόλα αυτά, στο "Βήμα Πρεβέζης" στο πρώτο, στην ουσία, φύλλο από την επανέκδοσή του, εκείνο της 19ης Μαΐου 1952, καταγγέλλεται από την στήλη Σημειώματα ότι αντί να δοθούν σε Πρεβεζάνους άστεγους, βρέθηκαν να στεγάζονται άνθρωποι νεοφερμένοι από άλλες περιοχές.[72]

Από την άλλη, επισημαίνεται μια άλλη παρατυπία. Το παράρτημα της υπηρεσίας ανοικοδόμησης το ευρισκόμενο στην Πρέβεζα, μεταξύ άλλων ήταν επιφορτισμένο με την αρμοδιότητα παροχής οικοδομικών υλικών σε ανθρώπους των οποίων τα σπίτια είχαν πάθει ζημιές λόγω του πολέμου. Ο συντάκτης της εφημερίδας, παρατηρεί ότι σημειώνεται σημαντική κωλυσιεργία, γεγονός που προκαλεί πολλά παράπονα ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους πολίτες. Μάλιστα, τονίζεται πως όποιος και αν είναι ο λόγος που προκαλεί αυτές τις καθυστερήσεις, δύο χρόνια είναι πολλά.[73]

Λίγους μήνες μετά, στο φύλλο της 1ης Σεπτεμβρίου 1952 δημοσιεύεται είδηση σύμφωνα με την οποία, η 8η Περιφερειακή Διεύθυνση οικισμού και ανοικοδόμησης με έδρα τα Ιωάννινα διακόπτει την παροχή ξυλείας σε άλλες περιοχές και παράλληλα ανακαλείται όση ποσότητα ξύλου έχει μείνει

70 ο.π.
71 ο.π, "Σημειώματα - Ευχή"
72 Βήμα Πρεβέζης "Σημειώματα – Οι παράγκες" φύλλο 488, Πρέβεζα, 19 Μαΐου 1952
73 ο.π. "Σημειώματα – Ταχύτερον Ρυθμόν"

αδιάθετη πίσω στα Ιωάννινα. Μάλιστα, αναφέρεται ότι "Υπάρχει προς τούτοις μια πληροφορία, την οποίαν αναγράφομεν μετ' επιφυλάξεις διότι είναι απίστευτος, ότι διά την διακοπήν και προώθησιν της ξυλείας συνεφώνησαν και οι ενταύθα αρμόδιοι". Συνεχίζει "Πάντως μένουν ενταύθα ανεκτέλεστοι πλέον των είκοσι πέντε διατακτικαί ευρισκόμεναι εις το Γραφείον Ανοικοδομήσεως ή εις χείρας των ενδιαφερομένων οίτινες έχουν ήδη προβεί εις τα προαπαιτούμενα διά την χορήγησιν της ξυλείας έξοδα, είνε δε σημαντικός ο αριθμός εκείνων δι' ους ενεκρίθει η χορήγησις ξυλείας από μακρού χρόνου και οι οποίοι ανέμενον την σειράν των διά να την λάβουν". Βλέπουμε, λοιπόν, πως από την ξαφνική, κατά τα φαινόμενα, αυτή εξέλιξη, μένουν αρκετοί ωφελούμενοι "στα κρύα του λουτρού", ειδικά όσοι χρειάστηκε να στήσουν με δικά τους έξοδα οικοδομικές βάσεις, πχ θεμέλια και τοιχοδομές ώστε να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τα υλικά που δικαιούνταν. [74]

Στο φύλλο της 8ης Σεπτεμβρίου 1952 βλέπουμε ότι έγιναν ενέργειες να εξασφαλισθεί κάποια ποσότητα ξύλων για όσους είχαν ανάγκη, μιας και εξακολουθούσαν να υπάρχουν εκκρεμείς ανάγκες πολιτών με κτίσματα δίχως στέγη. Πέρα από τους επικεφαλής του Εργατικού Κέντρου Πρεβέζης Β. Σαρδελή και Γ. Κατωγιάννη οι οποίοι έστειλαν τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας, ένα προς τον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Ανοικοδόμησης και τους τοπικούς βουλευτές και δεύτερο προς τον Γενικό Διοικητή Ηπείρου, διαβάζουμε ότι ανέλαβε πρωτοβουλίες και ο πολιτευτής και ιατρός Δημήτρης Κρόκος. Συγκεκριμένα, ο τελευταίος έσπευσε στα Ιωάννινα να τονίσει στον Γενικό Διοικητή την ανάγκη να μην φύγει όλη η αποθηκευμένη στην Πρέβεζα ποσότητα ξύλου. Το ίδιο αίτημα επανέλαβε προς τον ίδιο όταν εκείνος επισκέφτηκε την Πρέβεζα μέσα στην εβδομάδα. Και ο Γενικός Διοικητής από την πλευρά του υποσχέθηκε να παραμείνει στην Πρέβεζα ποσότητα 300 κυβικών. Ενδιαφέρον έχει η απορία που εξέφρασε· ότι του κάνει εντύπωση το γεγονός ότι δεν έφτασαν τα δοθέντα αποθέματα για τις ανάγκες της πόλης και της υπαίθρου στην περιοχή. Αυτό το ερώτημα είναι σαφώς εύλογο. Δεδομένου ότι παράρτημα της 8ης Περιφερειακής Διεύθυνσης Ανοικοδόμησης (με έδρα τα Ιωάννινα) υπήρχε και στην Πρέβεζα, αναμένεται να είχε πραγματοποιηθεί έλεγχος των ζημιών και καταγραφή των αναγκών όπως, υποθέτουμε ότι θα συνέβαινε σε κάθε περιφέρεια και νομό στην επικράτεια. Εντούτοις την εποχή που δημοσιεύτηκε το εν λόγω φύλλο υπήρχαν ακόμη αρκετές εκκρεμότητες όχι μόνο στην πόλη της Πρέβεζας. Δίνεται ως παράδειγμα η περίπτωση της κοινότητας Γοργόμυλου όπου 30 σπίτια είναι δίχως στέγη.[75] Στη στήλη Σημειώματα αναγράφονται τα εξής ενδιαφέροντα: “Τώρα εάν εκ των μέχρι τούδε γενομένων χορηγήσεων ξυλείας έπρεπε να καλυφθούν αι ανάγκαι του πληθυσμού και δεν εκαλύφθησαν, δικαίως μεν ηπόρησεν ο κ.Γεν. Διοικητής αλλά και ο μόνος ανεύθυνος εν προκειμένω είνε ο πληθυσμός της πόλεως και της υπαίθρου. Πού ανήκουν αι ευθύναι δεν είνε του παρόντος. Εκείνο που έχομεν σήμερον να τονίσωμεν είνε ότι δέον να καταβληθή προσπάθεια την φοράν αυτήν ώστε τα ολίγα αυτά κυβικά ξυλείος (sic) που θα διανεμηθούν να δοθούν εις τους έχοντας πραγματικήν

74 Βήμα Πρεβέζης “Διακόπτεται η χορήγησις ξυλείας” φύλλο 503, Πρέβεζα, 1 Σεπτεμβρίου 1952
75 Βήμα Πρεβέζης “Παραμένει ενταύθα μικρά ποσότης ξυλείας” φύλλο 504, Πρέβεζα, 8 Σεπτεμβρίου 1952

και απόλυτον ανάγκην ταύτης". Βλέπουμε τα εξής· αφενός δίκιο έχει να απορεί ο Γενικός Διοικητής· αφετέρου στην τελευταία περίοδο του αποσπάσματος διατυπώνεται έμμεσα υπαινιγμός ότι δεν έχουν δοθεί ξύλα αποκλειστικά σε "έχοντας πραγματικήν και απόλυτον ανάγκην".[76]

Δύο εβδομάδες αργότερα, στο φύλλο της 22ας Σεπτεμβρίου 1952, αντί για υπαινιγμούς έχουμε σαφή τοποθέτηση. Σε άρθρο με τίτλο "Μερικά Ερωτήματα" ο συντάκτης δηλώνει ότι αρκετοί δικαιούχοι υλικών εξαπατήθηκαν, έχοντας τηρήσει τις νόμιμες διαδικασίες προκειμένου να λάβουν ξύλα ώστε να στεγαστούν τα οικήματά τους. Αντιθέτως, κάποιοι έλαβαν μεγαλύτερη ποσότητα από όση δικαιούνταν. Και τίθενται κάποια ερωτήματα, με τα οποία επισημαίνεται για ακόμη μια φορά, ότι ενώ είχαν προηγηθεί οι απαραίτητοι έλεγχοι ώστε να καταγραφούν οι πραγματικές ανάγκες, πολλά σπίτια έμειναν δίχως να επισκευαστούν. Επίσης, βλέπουμε ότι κατά την διαδικασία παροχής ξυλείας από την αρμόδια υπηρεσία, δεν τηρήθηκε σειρά προτεραιότητας ούτε υπήρξε κάποια επίσημη ανακοίνωση που να ορίζει τις ημερομηνίες παραλαβής για κάθε δικαιούχο. Το άρθρο κλείνει με το αίτημα να δοθούν εξηγήσεις από κάποιον επίσημο φορέα, έστω και για την τιμή των όπλων.[77]

Σημαντικές προσωπικότητες της Πρέβεζας

Ιωάννης Μουστάκης (1913 - 1992)

Ο Ιωάννης Μουστάκης υπήρξε δήμαρχος της Πρέβεζας για μια οκταετία, όντας ο πρώτος εκλεγμένος μεταπολεμικά τοπικός άρχοντας. Γεννήθηκε στην Πρέβεζα, σπούδασε οικονομικά και πριν πολιτευτεί εργάστηκε στην Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, στο υποκατάστημα της Πρέβεζας. Επιστρατεύτηκε και υπηρέτησε στο αλβανικό μέτωπο ως επικεφαλής του 6ου Λόχου του 2ου Τάγματος του 24ου Συντάγματος της VIIIης Μεραρχίας. Κατά την Κατοχή συνελήφθη και στάλθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Μπουσέτο της Βόρειας Ιταλίας. Μετά την απελευθέρωση ασχολήθηκε με τα κοινά. Στις εκλογές του 1950 δεν κατόρθωσε να εκλεγεί βουλευτής στην τότε εκλογική περιφέρεια Άρτης και Πρεβέζης με την Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου του Νικόλαου Πλαστήρα. Αντίθετα τα κατάφερε στις δημοτικές εκλογές του 1951 και επανεξελέγη το 1954. Κατά την οκταετή θητεία του ως δήμαρχος προσέφερε αρκετά. Επί των ημερών του έγιναν γεωτρήσεις για την ύδρευση της πόλης και κατασκευάστηκε αντισεισμικός υδατόπυργος εφοδιαζόμενος με ηλεκτρικές αντλίες ή, εναλλακτικά, αντλίες που λειτουργούσαν με πετρελαιομηχανή. Επίσης, πραγματοποιήθηκε εγκατάσταση υδρευτικού δικτύου με χυτοσιδηρούς σωλήνες. Να σημειωθεί πως δόθηκε στους οικονομικά ασθενέστερους η δυνατότητα αποπληρωμής των εξόδων εγκατάστασης σε μακρόχρονες δόσεις. Επισκευάστηκαν και επεκτάθηκαν τα Θειούχα Ιαματικά Λουτρά της πόλης. Δημιουργήθηκε χώρος συσκευασίας αγροτικών προϊόντων.

76 ο.π. "Σημειόματα – Τουλάχιστον τώρα"
77 Βήμα Πρεβέζης "Μερικά ερωτήματα" φύλλο 506, Πρέβεζα, 22 Σεπτεμβρίου 1952

Επισκευάστηκαν κτίρια για καλύτερες εγκαταστάσεις της Πυροσβεστικής. Αγορά οικοπέδου και παραχώρησή του στην πολιτεία για στέγαση της Μηχανοκαλλιέργεια στην Πρέβεζα. Παραχώρηση από τον Δήμο οικοπέδου για ανέγερση του νέου Σταδίου της πόλης. Σύσταση του Δημοτικού Λατομείου στον Άγιο Θωμά Πρέβεζας. Αποπεράτωση του 3ου Δημοτικού Σχολείου και εξ ημισείας συμμετοχή του Δήμου στα έξοδα για την κατασκευή στέγης για το Δημοτικό Σχολείο Ελαιώνα. Τέλος, αποστραγγιστικά έργα, κατασκευή των δρόμων Μύτικας – Νικόπολη και Άγιος Θωμάς – Νεοχώρι – Αγία Τριάδα και υπαγωγή της Πάργας στο Λιμεναρχείο Πρέβεζας. Πέθανε την 1η Φεβρουαρίου στην Πρέβεζα και προς τιμή του δόθηκε το όνομά του σε οδό της πόλης[78]

Δημήτριος Κρόκος (1905 – 1983)

Σπούδασε Ιατρική στην Βιέννη της Αυστρίας όπου και αναγορεύτηκε διδάκτορας. Διετέλεσε βουλευτής Άρτης, Πρεβέζης και Λευκάδας μεταξύ του 1956 και 1958 ενταγμένος στη Δημοκρατική Ένωση, ενταγμένος στο συνεργαζόμενο κόμμα των Σβώλου, Καρτάλη και Αλλαμανή, και βουλευτής Πρεβέζης από το 1964 μέχρι το 1967 με την Ένωση Κέντρου. Επίσης, υπηρέτησε ως δήμαρχος σε δύο θητείες. Πρώτα το 1959 μέχρι το 1963 και κατόπιν το 1978 ως το 1982. Υπήρξε πολύ αγαπητός στους Πρεβεζάνους. Ασκούσε την ιατρική αφιλοκερδώς και διακρινόταν για το έντιμο ήθος του. Στην Κατοχή εντάχθηκε στο ΕΑΜ ενώ γνωρίζοντας άπταιστα γερμανικά έσωσε πολλούς συμπολίτες του από διώξεις από τις δυνάμεις Κατοχής. Αφιέρωσε όλη του ζωή στην προσφορά για το κοινό καλό. Πέθανε το 1983 στην Αθήνα και τάφηκε στην Πρέβεζα. [79]

Θεόδωρος Χαβίνης (1886 – 1960)

Στρατιωτικός και πολιτικός. Γεννήθηκε στην Αιτωλοακαρνανία. Μετείχε στους Βαλκανικούς Πολέμους και πήρε μέρος στη Μάχη της Νικοπόλεως ως διοικητής της 6ης Πεδινής Πυροβολαρχίας, συμβάλλοντας στην απελευθέρωση της Πρέβεζας. Μετείχε στο κίνημα της Εθνικής Άμυνας ενώ αργότερα με το βαθμό του Συνταγματάρχη ήταν μέλος του Έκτακτου Στρατοδικείου στη Δίκη των Έξι. Στην Πρέβεζα πολιτεύτηκε από το 1926 μέχρι και το 1956. Έχει πολιτευτεί με τους συνδυασμούς του Κόμματος των Φιλελευθέρων, του Αγροτικού Κόμματος, του Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, της Ένωσης Κομμάτων ΕΠΕΚ – Φιλελευθέρων και της Δημοκρατικής Ένωσης. Διορίστηκε υπουργός σε διάφορες κυβερνήσεις: Υπουργός Στρατιωτικών στην κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου, υπουργός Δημοσίων Έργων και κατόπιν Εσωτερικών στην κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη, στο χαρτοφυλάκιο Δημοσίων Έργων, Οικισμού και Ανοικοδόμησης υπό τον Σοφοκλή Βενιζέλο και Δημοσίων Έργων υπό τον Νικόλαο Πλαστήρα.

78 https://www.academia.edu/96243624/Ιωάννης_Μουστάκης_1913_1992_
79 https://www.academia.edu/6344458/Δημήτριος_Κρόκος_1905_1983_

Υπήρξε ο βουλευτής Πρεβέζης με την μακροβιότερη θητεία καθώς κατάφερε να εκλεγεί δέκα φορές. Πέθανε στην Αθήνα στις 3 Φεβρουαρίου 1960.[80]

Αθανάσιος Αυγερινός (1900 – 1980)

Δικηγόρος και πολιτικός. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή Αθηνών αριστούχος μόλις 19 ετών. Υπηρέτησε ως δικηγόρος στο Πρωτοδικείο Κέρκυρας και στο Πρωτοδικείο Πρέβεζας. Ως βουλευτής εξελέγη τρεις φορές: Το 1952 με τον Ελληνικό Συναγερμό του Αλέξανδρου Παπάγου και το 1958 και 1961 με την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Πέθανε στην Αθήνα στις 17 Ιουλίου 1980 και τάφηκε στην Πρέβεζα.[81]

Συμπεράσματα

Κατά την υπό εξέταση περίοδο βλέπουμε ότι η οικονομική ζωή στον νομό της Πρέβεζας, στηρίζεται, στην πόλη, στην παροχή υπηρεσιών και, στην ύπαιθρο, στην αγροτική παραγωγή. Η πρώτη έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με τις δραστηριότητες στο εμπορικό λιμάνι της πόλης της Πρέβεζας. Από τον σημαντικό αριθμό των σχετικών δημοσιευμάτων γίνεται εύκολα κατανοητό το πόση σημασία δίνεται στον ρόλο του λιμανιού στην οικονομική ζωή της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Είναι αξιοσημείωτη η θέρμη με την οποία ο εκάστοτε συντάκτης του "Βήματος Πρεβέζης" εμφορείται καθώς πασχίζει να τονίσει την κρισιμότητα του ζητήματος ή να βρεθεί μια λύση ώστε να φύγει από το τέλμα στο οποίο έχει υποπέσει.

Επίσης, από την μελέτη των δημοσιευμάτων που έχουν να κάνουν με την απόσπαση ειρηνοδικείου από το πρωτοδικείο της Πρέβεζας και την ένταξή του σε πρωτοδικείο γειτονικού νομού, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η κατάτμηση δικαστικά, διοικητικά κλπ της επικράτειας κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, διακρίνεται από ρευστότητα. Μια ρευστότητα που στα μάτια των πολιτών προκαλεί κάποια ανησυχία, με φόβους για πιθανή παρεμπόδιση της εμπορικής δραστηριότητας, με, το πιθανότερο, δυσάρεστες συνέπειες για τους επαγγελματίες του νομού. Γενικά, δεν αποφεύγονται οι καταγγελίες σε βάρος των γειτονικών κοινοτήτων - δηλαδή των γειτονικών νομών - που, κατά την άποψη του εκάστοτε συντάκτη, έχουν εχθρικές διαθέσεις και επιδιώκουν τη δική τους πρόοδο κι ευημερία σε βάρος της Πρέβεζας. Ο γράφων, γεννημένος, μεγαλωμένος και μόνιμος κάτοικος Πρέβεζας, στηριζόμενος στην προσωπική του εμπειρία, είναι σε θέση να γνωρίζει πως η πιο πάνω νοοτροπία μετάθεσης ευθυνών σε αλλότρια και κακόβουλα στοιχεία επιβιώνει μέχρι τον καιρό

80 https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=Θεόδωρος_Χαβίνης&oldid=5114250
81 https://el.wikipedia.org/wiki/Αθανάσιος_Αυγερινός

κατά τον οποίο εκπονείται η παρούσα εργασία. Το ευχάριστο είναι ότι οι νεότερες γενιές Πρεβεζάνων δείχνουν να απομακρύνονται από τέτοιου είδους στάσεις απέναντι στα πράγματα.

Σε ό,τι αφορά στις αγροτικές καλλιέργειες, βλέπουμε ότι η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών και δημόσιοι φορείς όπως η Διεύθυνση Γεωργίας προσφέρουν σημαντική στήριξη χρηματοδοτικά αλλά και με στοχευμένες μελέτες, καθώς και παρέχοντας πολύτιμη τεχνογνωσία. Όπως προαναφέρθηκε δημιουργήθηκε νέα καλλιεργήσιμη γη, κάτι που φαίνεται να βοηθά στην αντιμετώπιση της πληθώρας μη απασχολούμενων εργατικών χεριών. Επιπλέον, διατυπώνονται προτάσεις για νέες καλλιέργειες εκεί που οι παλιότερες φαίνονται να μην αποδίδουν ικανοποιητικά. Εντούτοις, είναι δεδομένο πως οι μικροκαλλιεργητές δεν είναι σε θέση να επηρεάσουν την διαμόρφωση των τιμών προς όφελός τους, κάτι που τους φέρνει σε δύσκολη θέση, αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο να χάσουν τη γη τους. Φυσικά, γίνονται εκκλήσεις προς την πολιτεία να παρεμβαίνει, με την τελευταία, κρίνοντας πάντοτε από τα σχετικά δημοσιεύματα, είτε να μην είναι σε θέση να το πράττει είτε να μην έχει τέτοια διάθεση.

Επίσης, τροχοπέδη για την βελτίωση της οικονομικής ζωής στην περιοχή της Πρέβεζας αποτελεί το γεγονός ότι γεωγραφικά βρίσκεται στο περιθώριο σε σχέση με τους εμπορικούς οδικούς άξονες. Οι μεταφορείς των εμπορευμάτων δεν προτιμούν να την εντάξουν στα δρομολόγιά τους. Εξάλλου, εκείνη την περίοδο η πόλη είναι αποκομμένη ακτοπλοϊκά από την υπόλοιπη Ελλάδα. Κατά συνέπεια, φαίνεται καταδικασμένη στον οικονομικό μαρασμό, κάτι συνηθισμένο για πόλεις-συγκοινωνιακούς κόμβους όταν παύουν να διατηρούν την ιδιότητά τους αυτή. Το λιμάνι της Πρέβεζας, σήμερα, διατηρεί τον εμπορικό του χαρακτήρα και, παράλληλα, διαθέτει και τουριστικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει κατά την εκτίμηση του γράφοντος πως οι προσπάθειες των υπεύθυνων του "Βήματος Πρεβέζης" αν και φιλότιμες, τελικά δεν στέφθηκαν με επιτυχία. Εννοείται η στόχευση στην αναζωπύρωση της εμπορικής δραστηριότητας στο εμπορικό λιμάνι. Τα πράγματα έχουν μείνει ως είχαν με τη διαφορά ότι η πόλη και η ευρύτερη περιοχή έχει στρέψει όλη της την προσοχή στον τουρισμό. Ακόμη και η αγροτική παραγωγή που στα επόμενα χρόνια δεν τα πήγαινε καθόλου άσχημα, μοιάζει να εγκαταλείπεται με το βάρος να μετατοπίζεται και εδώ στην τουριστική οικονομία. Το αν η στροφή στα τουριστικά επαγγέλματα ήταν αναπόφευκτη και αν δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική κατεύθυνση δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εργασίας και, φυσικά, πρόκειται για ζήτημα κατά πολύ ευρύτερο του χώρου που διατίθεται εδώ, στις καταληκτήριες γραμμές. Εντούτοις, είναι αξιοσημείωτο το πώς επιχειρήματα, και σκέψεις που εκφράζονται ακόμη και σήμερα στις συζητήσεις στις πρεβεζάνικες παρέες, βρίσκονται στον δημόσιο διάλογο από τις αρχές της δεκαετίας του 1950. Αν μη τι άλλο, λέει πολλά για το πόσο γρήγορα ή αργά προχωράνε τα πράγματα στον τόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Λιάκος Α. (2023). *Ο ελληνικός 20ος αιώνας* (7η έκδοση). Πόλις

Ψαλιδόπουλος Μ. (2010). *Οικονομολόγοι και οικονομική πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα.* Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

Ψαλιδόπουλος Μ. (2013). *Επιτηρητές σε απόγνωση.* Μεταμεσονύχτιες Εκδόσεις